N:o 103.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer, lag om ändrad lydelse af 1 § i kungl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 och lag om ändrad lydelse af 2 och 28 §§ i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn den 13 juni 1902; gifven Stockholms slott den 26 februari 1909.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1:o) lag angående folkskoleväsendet i vissa städer;

2:o) lag om ändrad lydelse af 1 § i kungl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862; och

3:o) lag om ändrad lydelse af 2 och 28 §§ i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn den 13 juni 1902.

De till ärendet hörande handlingarna skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Hugo Hammarskjöld.

Förslag

till

LAG

angående folkskoleväsendet i vissa städer.

Härigenom förordnas som följer:

§ 1.

I stad, där stadsfullmäktige finnas och Konungen på framställning af stadsfullmäktige eller kyrkostämma därom förordnat, skola folkskoleväsendet samt frågor om uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn utgöra en för hela staden gemensam angelägenhet, hvilken staden såsom kommun har att vårda.

I sådan stad skola kostnaderna för ofvannämnda ändamål beslutas och utgöras på sätt om kommunalutskylder är stadgadt; dock att vederbörande skoldistrikt bibehållas vid den dem enligt gällande folkskolestadga till kommande rätt att, såsom bidrag till kostnaderna för skolväsendet, af hvar och en, som erlägger mantalspenningar, upptaga en särskild afgifgt.

§ 2.

Folkundervisningen i stad, där denna lag äger tillämpning, ordnas enligt af Konungen utfärdade bestämmelser.

§ 3.

I stad, som i § 2 afses, handhafvas de i § 1 mom. 1 omförmälda angelägenheter närmast af en folkskolestyrelse.

Med afseende å folkskoleväsendet tillhör det denna styrelse särskildt:

att i enlighet med gällande författningar och reglementen ordna och med uppmärksamhet följa undervisningen, utöfva den ekonomiska förvaltningen samt hafva tillsyn öfver de för folkskoleväsendet upplåtna lokaler;

att tillsätta och afskeda lärare äfvensom de tjänstebiträden, hvilka ställas till styrelsens förfogande;

att ombesörja verkställighet af stadsfullmäktiges beslut i alla de fall, där ej sådan verkställighet uppdragits åt vissa därtill utsedda personer;

att till stadsfullmäktige göra de framställningar och förslag, hvilka omständigheterna kunna påkalla; samt

att afgifva de förberedande utlåtanden, som af stadsfullmäktige infordras.

Angående styrelsens skyldigheter med afseende å uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn är särskildt stadgadt.

Det åligger styrelsen att före den 15 oktober hvarje år till stadsfullmäktige afgifva förslag till nästföljande års utgifts- och inkomststat rörande folkskoleväsendet och barnavården; skolande i utgiftsförslaget intagas de utgifter, som redan äro beslutade att under det nästföljande året utgå, äfvensom de, hvilka styrelsen därutöfver anser af behofvet påkallade att under samma år utgå, samt i inkomstförslaget upptagas de inkomster, som för det nästföljande året äro eller anses vara att påräkna.

§ 4.

Där ej Konungen med afseende å särskilda vid tiden för denna lags utfärdande förefintliga förhållanden annorlunda förordnar, utgöres folkskolestyrelsen af kyrkoherden i stadsförsamlingen eller, där i en stad flera stadsförsamlingar med särskilda kyrkoherdar finnas, den bland dessa, som domkapitlet utser, samt, efter stadsfullmäktiges beprövande, af ett jämnt antal ledamöter, minst åtta och högst tjugu, utsedda till hälften af stadsfullmäktige bland stadens vid fullmäktigeval röstberättigade inbyggare och till hälften af kyrkostämma eller, där stadsförsamlingarna äro flera, af kyrkostämmorna hvar för sig enligt den fördelning dem emellan, som domkapitlet för hvarje fall bestämmer, bland de å kyrkostämma röstberättigade.

Val af ledamot i folkskolestyrelsen gäller för en tid af fyra kalenderår. Afgår vald ledamot under den tid, för hvilken han blifvit utsedd, väljes annan ledamot för den tid, som återstått för den afgångne.

Domkapitlet, stadsfullmäktige och kyrkostämma må ock utse suppleanter för de af dem valda ledamöterna till det antal, som anses erforderligt.

Kvinna, som blifvit utsedd till ledamot eller suppleant, är berättigad att när som helst afsäga sig uppdraget.

§ 5.

Den som icke uppnått tjugufem års ålder; den som ej råder öfver sig och sitt gods; den som till borgenärer all sin egendom afträdt och icke, på sätt lag förmår, gitter visa, att han är befriad från deras kraf; den som är förlustig medborgerligt förtroende eller genom utslag, som ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till förlust af sådant förtroende, eller den som är ställd under framtiden för brott, hvilket medför nämnda påföljd; samt den som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan eller att i rikets tjänst vidare nyttjas, må ej vara ledamot eller suppleant i folkskolestyrelse.

§ 6.

Folkskolestyrelsen utser inom sig för hvarje kalenderår ordförande och vice ordförande. Styrelsen sammanträder på ordförandens kallelse så ofta han finner nödigt eller då minst halfva antalet af ledamöterna gör framställning därom.

I öfverläggning och beslut om ärende, som rör kristendomsundervisningen, må icke deltaga ledamot, som är af främmande trosbekännelse eller anmält sig till utträde ur svenska kyrkan.

Ärende må icke hos folkskolestyrelsen företagas till afgörande, därest icke mer än hälften af ledamöternas hela antal är tillstädes. Dock äger styrelsen att åt särskilda inom densamma för handläggning af nedan angifna ärenden utsedda nämnder, en hvar bestående af minst fyra personer, öfverlämna att enligt de närmare föreskrifter, som af styrelsen meddelas, med styrelsens rätt och befogenhet besluta om beviljande af tjänstledighet åt och förordnande af vikarier för lärare, om tillämpning på enskilda fall af bestämmelser, antagna af styrelsen, om åtgärder enligt gällande folkskolestadga mot vanartade skolbarn eller tredskande föräldrar och målsmän samt för öfrigt i mindre ärenden af ekonomisk natur; skolande dock för giltigheten af dylik nämnds beslut erfordras, att minst tre af dess ledamöter deltagit i beslutet och att samtliga tillstädesvarande ledamöter varit om detsamma ense.

Om folkskolestyrelses rätt att åt nämnd uppdraga handläggningen af ärenden rörande uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn gäller hvad särskildt är stadgadt.

Af ofvanberörda nämnder vidtagna åtgärder skola vid folkskolestyrelsens nästföljande sammanträde för styrelsen anmälas.

§ 7.

Vid val till ordförande och vice ordförande samt, där så äskas, vid öfriga val sker omröstning med slutna sedlar, och lotten skiljer mellan dem, som erhållit lika antal röster.

I öfrigt verkställes omröstning öppet, och blir den mening gällande, hvarom de flesta förena sig. Äro rösterna för olika meningar lika delade, gäller den mening, som biträdts af ordföranden.

§ 8.

Vid folkskolestyrelsens sammanträden föres protokoll, hvilket skall genast eller sist vid nästa sammanträde justeras; dock kan, särskildt för hvarje gång, uppdragas åt två eller flera af styrelsens ledamöter att, jämte ordföranden, verkställa justeringen.

§ 9.

Ordföranden för styrelsens protokoll eller är för deras ordentliga förande ansvarig. Han har att med de tjänstebiträden, hvilka ställas till styrelsens förfogande, ombesörja skriftväxlingen, mottaga alla till styrelsen ställda skrifvelser och framställningar, tillse, att räkenskaperna öfver de medel, som styrelsen omhänderhar, ordentligt föras i enlighet med gifna föreskrifter, samt vårda styrelsens handlingar och hålla register öfver dem.

§ 10.

Folkskolestyrelsen utser för hvarje kalenderår inom eller utom sig en kassaförvaltare.

§ 11.

Folkskolestyrelsen skall före den 1 mars till stadens drätselkammare aflämna redovisning för de medel, styrelsen under nästföregående år om-

händerhaft, för att i stadens allmänna räkenskaper upptagas och tillika med dem granskas.

§ 12.

Angående besvär öfver folkskolestyrelses beslut gäller hvad i lag eller författning finnes stadgadt om besvär öfver skolråds beslut; dock att besvärstiden skall räknas från den dag, underrättelse om beslutets meddelande anslagits hos styrelsen eller beslutet genom utdrag af protokollet delgifvits den klagande, den dagen likväl oräknad.

§ 13.

1. Där denna lag träder i tillämpning, skall, för så vidt ej på därom gjord framställning Konungen annorlunda förordnat, staden omedelbart öfvertaga de rättigheter, stadens församling eller församlingar hafva till egendom och medel, som anslagits till eller användas för folkskoleväsendet och uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn, samt ikläda sig skyldighet att fullgöra de förbindelser i fråga om dessa angelägenheter, för hvilka församlingen eller församlingarna häfta.

2. De före tidpunkten för denna lags tillämpning inom en stad i vederbörlig ordning fattade beslut rörande aflönings- och pensionsförhållanden skola äga samma giltighet, som om besluten fattats af stadsfullmäktige.

3. Angående dispositioner och testamentsanslag med afseende å de i § 1 mom. 1 omförmälda ändamål, hvilka före nyssnämnda tidpunkt blifvit eller därefter blifva ställda under förvaltning af skolråd eller skolstyrelse, gäller hvad särskildt är eller varder stadgadt.

§ 14.

För Stockholms stad gäller hvad särskildt är stadgadt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1910.

Konungens förordnande om att lagen skall äga tillämpning för särskild stad skall afse tiden från och med den 1 januari visst år efter det sådant förordnande meddelats.

Från och med denna tidpunkt skall, där ej enligt § 4 annorlunda förordnats, stadens folkskolestyrelse hafva den sammansättning, som i lagen stadgats, i följd hvaraf val af ledamöter och suppleanter skola ske före nämnda tidpunkt. Af de ledamöter och suppleanter, hvilka då utses, skola halfva antalet af de utaf stadsfullmäktige valda och halfva antalet af de utaf kyrkostämma valda eller, om detta antal icke är jämnt, det antal, som är närmast under hälften, efter lottning utträda vid slutet af året näst efter det, då lagen börjat tillämpas.

Skolväsendets räkenskaper för året närmast före sistberörda år granskas enligt dittills gällande bestämmelser.

Folkskollärartjänst, som är förklarad ledig, då lagen träder i tillämpning, tillsättes i dittills stadgad ordning.

Förslag

till

LAG

om ändrad lydelse af 1 § i kungl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att 1 § i kungl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 skall hafva följande ändrade lydelse:

Hvarje kyrkoförsamling — — — — — — — — — — stadgar.
Har Kungl. Maj:t — — — — — — — — — — — stadgadt.
Angående vården af folkskolans och därmed sammanhängande angelägenheter i vissa städer är särskildt stadgadt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1910.

Förslag

till

LAG

om ändrad lydelse af 2 och 28 §§ i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn den 13 juni 1902.

Härigenom förordnas, att 2 och 28 §§ i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn den 13 juni 1902 skola hafva följande ändrade lydelse:

2 §.

I hvarje skoldistrikt skall finnas en barnavårdsnämnd, hvilken det åligger att i enlighet med denna lags bestämmelser taga vård om sådana i 1 § omförmälda barn, som vistas inom distriktet. Denna nämnd utgöres i stad, där folkskoleväsendet handhafves af stadsfullmäktige, af folkskolestyrelse och eljest, där ej särskild barnavårdsnämnd tillsättes enligt 27 §, af skolrådet.

Folkskolestyrelse äger uppdraga handläggningen af i denna lag afsedda ärenden åt en särskild nämnd, bestående, förutom af den självskrifna eller den af domkapitel eller i Stockholm af stadens konsistorium utsedda ledamoten, af minst fyra utaf styrelsens öfriga ledamöter; skolande dock alla framställningar till stadsfullmäktige göras af styrelsen i dess helhet.

28 §.

Då särskild styrelse på grund af 2 § utgör barnavårdsnämnd, skola, i afseende å afgifvande af utgifts- och inkomstförslag för utöfvande af sty-

relsens verksamhet i nämnda egenskap, beviljande af medel härtill, dessa medels handhafvande, granskning af styrelsens förvaltning och räkenskaper äfvensom ansvarsfrihet för styrelsen i samma egenskap, i motsvarande tillämpning gälla de särskilda föreskrifter, som meddelats rörande sådan styrelses handhafvande af folkskoleväsendet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1910.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 februari 1909.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
grefve EHRENSVÄRD,
MALM.

Öfverflyttning till stadsfullmäktige af vården om folkskoleväsendet i vissa städer.

Departementschefen, statsrådet Hammarskjöld anförde:

Jag får härmed ånyo inför Eders Kungl. Maj:t anmäla frågan om öfverflyttning på stadsfullmäktige af vården om folkskoleväsendet i vissa städer, hvilken fråga, såsom Eders Kungl. Maj:t behagade erinra sig, af Eders Kungl. Maj:t förelades 1908 års Riksdag men då ej vann sin lösning.

Proposition till 1908 års Riksdag.

De för näst föregående års Riksdag framlagda förslagen voro 1:o) lag angående folkskoleväsendet i vissa städer; 2:o) lag om ändrad lydelse af 1 § i kungl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862; och 3:o) lag om ändrad lydelse af 2 och 28 §§ i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn den 13 juni 1902.

Enligt § 1 i förstnämnda lagförslag skulle i stad, där stadsfullmäktige finnas och Konungen på framställning af stadsfullmäktige eller kyrko-

stämma därom förordnat, folkskoleväsendet samt frågan om uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn utgöra en för hela staden gemensam angelägenhet, hvilken staden såsom kommun hade att vårda.

Motioner inom Riksdagen. Eders Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning föranledde inom Riksdagen åtskilliga motioner.

Inom Första Kammaren hemställde Sam. Clason m. fl. i afgifven motion, att Riksdagen, med förklarande att Eders Kungl. Maj:ts proposition icke kunde af Riksdagen bifallas, måtte i skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t anhålla, att Eders Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående sådan ändring i kyrkostämmoförordningen af den 21 mars 1862, att kyrkostämmas beslutanderätt måtte, om sådant af henne beslutades, kunna öfverlåtas åt särskilda fullmäktige, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Inom Andra Kammaren väcktes motioner:

dels af V. Rydén i syfte af sådan ändring af § 4 i den föreslagna lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer, att den där angifna folkskolestyrelsen skulle sammansättas på annat sätt och i annan ordning än af Eders Kungl. Maj:t föreslaget blifvit,

dels ock af J. Byström m. fl. med förslag att den i nyssnämnda lag upptagna bestämmelsen därom, att i öfverläggning och beslut inom folkskolestyrelse om ärende, som rörde kristendomsundervisningen, icke finge deltaga ledamot, som vore af främmande trosbekännelse eller anmält sig till utträde ur svenska kyrkan, måtte utgå.

Lagutskottet. Riksdagens lagutskott hemställde i afgifvet utlåtande på anförda skäl, att förslagen till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer och till lag om ändring i kyrkostämmoförordningen icke måtte af Riksdagen bifallas, att de inom Andra Kammaren väckta motionerna måtte anses besvarade genom utskottets föregående hemställan, att den inom Första Kammaren väckta motionen icke måtte föranleda till någon Riksdagens åtgärd, samt att Riksdagen, med tillkännagifvande att förslaget till lag om ändring af barnavårdslagen icke i oförändradt skick vunnit Riksdagens bifall, måtte för sin del antaga lag om ändrad lydelse af allenast 2 § i barnavårdslagen. — Den af utskottet föreslagna ändringen af sistnämnda lag ägde icke direkt samband med Eders Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning utan föranleddes af en annan, af Eders Kungl. Maj:t framlagd proposition, hvilken jämväl i detta sammanhang af utskottet behandlats.

Reservationer voro afgifna dels mot utskottets motivering af två ledamöter från Första Kammaren dels ock af fem ledamöter från Andra Kammaren, hvilka ansågo att utskottet bort i hufvudsak tillstyrka lagför-

slagen och fördenskull ingå i pröfning af de särskilda bestämmelserna i desamma med tillhörande motioner.

Kamrarna.

Första Kammaren biföll utskottets hemställan, Andra Kammaren däremot de af Eders Kungl. Maj:t framlagda lagförslagen. Inom Första Kammaren förekom i fråga om utskottets motivering omröstning, som utföll med 59 röster mot 44.

Då kamrarna således stannat i olika beslut, anmälde Riksdagen, att frågan förfallit.

1908 års Kyrkomöte.

Vid det år 1908 sammanträdande Kyrkomötet kom den fråga, hvarom Eders Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen handlade, under behandling på grund af en utaf biskopen H. W. Tottie väckt, af vederbörande utskott tillstyrkt motion, att Kyrkomötet måtte i skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t anhålla, att Eders Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående sådan ändring i kungl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, att kyrkostämmas beslutanderätt måtte, om sådant af henne beslutades, kunna öfverlåtas åt särskilda fullmäktige, samt framlägga det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Inom Kyrkomötet framställdes vid öfverläggning om denna fråga af biskopen G. Billing det förslag, att Kyrkomötet måtte i skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t anhålla, det Eders Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och i hvad mån kyrkostämmas beslutanderätt kunde öfverlåtas åt eller fördelas emellan särskilda af kyrkostämma valda fullmäktige och i vissa fall åt stads- eller kommunalfullmäktige, samt framlägga det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Vid omröstning erhöll biskop Billings förslag 29 röster och utskottets förslag 27 röster; och aflät Kyrkomötet skrifvelse i ämnet till Eders Kungl. Maj:t i enlighet med biskop Billings förslag.

Jag torde få tillfälle att längre fram återkomma till ett närmare omnämnande af innehållet i de inom Riksdagen och Kyrkomötet väckta förslagen.

Den fråga, som Eders Kungl. Maj:ts framställning till Riksdagen afsåg att lösa och som sedermera varit föremål äfven för Kyrkomötets uppmärksamhet, synes mig vara af den synnerliga vikt, att den bör åter upptagas; och jag vill redan här uttala, att hvad i ärendet förefallit icke kommit mig att frångå den meningen, att de af Eders Kungl. Maj:t förlidet år för Riksdagen framlagda lagförslagen böra oförändrade ånyo föreläggas Riksdagen till antagande. Ett ytterligare stöd för denna min mening har jag fått i en den 22 februari 1909 dagtecknad underdånig skrifvelse från folkskole-

inspektörerna i rikets städer, hvilka nästan fulltaligt samlade till möte beslutit inför Eders Kungl. Maj:t uttrycka sin bestämda öfvertygelse om önskvärdheten af folkskoleväsendets öfverflyttning från kyrkostämma till stadsfullmäktige i väsentlig öfverensstämmelse med nådiga propositionen till 1908 års Riksdag. De förklarade sig stödja denna sin öfvertygelse på sin personliga kännedom om förhållandena i olika städer och höllo på denna grund före, att dessas folkskoleväsende genom ifrågavarande lagändring skulle kraftigt främjas till båtnad för folkbildningen i det hela.

Jag tillåter mig därför att nu i hufvudsak upprepa hvad jag i detta ämne anförde till statsrådsprotokollet den 3 april 1908.

1862 års kommunallagar.

Vid ordnande af kommunernas förvaltning genom 1862 års kommunallagar fann man nödvändigt att i städerna i regel förlägga tyngdpunkten för de rent kommunala frågornas afgörande icke till allmänna rådstugan, där beslutanderätten utöfvades af stadens samtliga röstberättigade invånare, utan till en delegation, stadsfullmäktige. Förordningen om kommunalstyrelse i stad stadgar nämligen i 7 §, att i stad med öfver 3,000 invånare den staden i kommunala angelägenheter tillkommande beslutanderätt skall uppdragas åt stadsfullmäktige, hvaremot i stad med 3,000 invånare eller därunder det må på de vid allmän rådstuga röstberättigade ankomma, huruvida de vilja åt stadsfullmäktige öfverlåta sin beslutanderätt. Man hade således redan då klart för sig, att de ofta mycket invecklade ärenden af mestadels ekonomisk natur, som den borgerliga stadskommunen hade att afgöra, icke väl lämpade sig för handläggning af den utaf en mängd personer sammansatta allmänna rådstugan.

Hvad däremot kyrkans och folkskolans angelägenheter angick, fann man då icke anledning att fråntaga stadsförsamlingens röstberättigade invånare i sin helhet beslutanderätten om dem. Enligt kyrkostämmoförordningen skola därför dessa angelägenheter såväl i stad som på landet handläggas å allmän kyrkostämma, hvarefter verkställigheten af dess beslut och den närmaste vården om hithörande angelägenheter åligger kyrkorådet eller skolrådet. Dessa angelägenheter ansågos tydligen icke vara af den invecklade beskaffenhet, att de icke kunde af hvar och en bedömas; de voro ock för den enskilda församlingsmedlemmen af större personligt intresse, och deras ekonomiska sida var i regel af mindre betydelse än de rent borgerliga angelägenheterna.

Särskilda bestämmelser rörande vissa städer.

Särskilda bestämmelser rörande folkskoleväsendet funnos dock i vissa städer redan vid tiden för kommunallagarnas tillkomst och infördes i andra städer kort därefter, bestämmelser, som fortfarande äga gällande kraft.

I *Göteborg* är folkskoleväsendet en gemensam kommunal angelägenhet, oberoende af den kyrkliga församlingsindelningen. Kostnaderna anvisas af stadsfullmäktige, och de kyrkostämma och skolråd eljest tillkommande åligganden handhafvas af en allmän folkskolestyrelse, bestående af stadens kyrkoherdar samt minst sju af stadsfullmäktige valda medlemmar. *Malmö* bildar ett gemensamt skoldistrikt, hvars skolråd äger tillsätta lärare, en befogenhet, som eljest tillkommer kyrkostämman själf. Ungefär enahanda är förhållandet i *Norrköping*. I *Uppsala* är folksskoleväsendet grundadt på den så kallade Prins Gustafs folkskola, hvilken styres af en på särskildt sätt sammansatt direktion, som, bland annat, äger utnämna och afskeda lärare. Slutligen handhafvas den allmänna barnskolans i *Lund* angelägenheter af domkyrkoförsamlingens skolråd, hvarjämte skolan står under biskopens särskilda tillsyn och vissa personer äga att jämte skolrådet deltaga i somliga frågors afgörande.

Göteborg. *Malmö.* *Norrköping.* *Uppsala.* *Lund.*

Under den starka utveckling, hvari den svenska folkskolan alltjämt varit stadd, blef det emellertid mer och mer tydligt, att kyrkostämman, särskildt i de större städerna, var mindre lämplig att i första hand besluta i skolfrågor.

Till afhjälpande af antydda missförhållande afgaf en af Kungl. Maj:t den 26 april 1895 tillsatt kommitté den 6 december samma år ett förslag till förordning angående skolfullmäktige och skolstyrelse i vissa städer. I sin allmänna motivering anförde kommittén bland annat:

1895 års kommitté.

»Skall folkundervisningen ej förfela sitt ändamål, måste den ledas af sakkunskap och insikt i dithörande frågor. Dess angelägenheter måste handhafvas af personer, hvilka äga förmåga att bedöma de pedagogiska spörsmål, som i hvarje fall skola lösas. Undervisningen får icke planlöst anordnas och vara utsatt för tvära rubbningar och omkastningar utan måste följdriktigt utvecklas och alltid ledas efter en bestämd och noga genomförd plan. I en stor stad är kyrkostämman, som där oftast är sammansatt af en mängd olika element, till stor del af personer, som icke äga särskildt intresse för pedagogiska frågor, och ej heller i sådana frågor äga nödig sakkunskap utan tilläfventyrs mången gång blott låta sig bestämmas af de siffror, som kostnaderna för undervisningsväsendet utvisa, icke en lämplig korporation för handläggning af folkskolans angelägenheter. Den växlande och oberäkneliga majoriteten i en dylik kyrkostämma gifver anledning att befara, att skadliga omkastningar i organisationen skola inträffa. Då intet äfventyr finnes för utevaro från kyrkostämma, hvars medlemmar icke bära något ansvar för sina beslut, kan ett vaksamt och påpassligt fåtal genomdrifva ett förslag, som det verkliga flertalet inom församlingen eller skoldistriktet anser för skolväsendet skadligt eller rent af fördärfligt.»

Kommittén ansåg därför, att vården om folkskolans angelägenheter skulle i de större städerna öfverflyttas från kyrkostämman till en särskild representation; men kommittén fann emellertid icke *stadsfullmäktige* lämpliga att vara denna representation. Stadsfullmäktige valdes nämligen ej med särskild hänsyn till undervisningsfrågor, och då stadsfullmäktige i främsta rummet vore upptagna af en stor mängd borgerliga ärenden, som hörde till deras handläggning, skulle skolans angelägenheter lätt kunna blifva tillbakasatta. Det vore ej heller lämpligt att åt stadsfullmäktige öfverlåta skolbudgeten och åt en särskild skolstyrelse uppdraga de egentliga skolfrågorna, ty de ekonomiska och pedagogiska frågorna borde ej skiljas från hvarandra af det skäl, att de ofta vore af hvarandra beroende och därför helst borde behandlas i ett sammanhang och sålunda handläggas af samma myndighet. Att göra stadsfullmäktige till högsta lokala skolmyndighet vore för öfrigt i bestämd motsats till den princip, som hittills varit gällande i vårt land, och något sakligt skäl att frångå denna princip föreläge så mycket mindre, som folkskoleväsendet under den kyrkliga kommunens omvårdnad om dess angelägenheter nått den utveckling och höga ståndpunkt, som detsamma hos oss intoge. Slutligen vore det, enligt kommitténs förmenande, obefogadt att på stadsfullmäktige öfverlåta handhafvandet af folkskolans angelägenheter af det skäl, att valrätt och valbarhet till stadsfullmäktige tillkomme jämväl främmande religionsbekännare och dem, som anmält sig till utträde ur svenska kyrkan, hvilka icke ägde rösträtt å kyrkostämma.

Med hänsyn till hvad sålunda anförts föreslog kommittén inrättandet af en ny myndighet, *skolfullmäktige*, hvilken, liksom stadsfullmäktige utöfvade allmänna rådstugans beslutanderätt i rent borgerliga ärenden, skulle i afseende på folkskolans angelägenheter i hufvudsak komma att utöfva den beslutanderätt, som tillhörde kyrkostämman. Dessa skolfullmäktige skulle väljas af stadens vid kyrkostämma röstberättigade medlemmar. De skulle först och främst finnas i städer, som för närvarande utöfvade sin beslutanderätt på två eller flera kyrkostämmor, för att där utgöra den gemensamma myndigheten för skolväsendet, men äfven i öfriga städer, som utöfvade sin beslutanderätt å en kyrkostämma, och hvilkas invånarantal hvar för sig uppginge till mer än 20,000 personer. Kyrkostämmans befattning med hithörande ärenden skulle sålunda liksom allmänna rådstugans i de städer, där stadsfullmäktige väljas, med visst angifvet undantag inskränkas till val af skolfullmäktige. Den närmaste förvaltningen af skolväsendet skulle enligt kommitténs förslag utöfvas af en skolstyrelse med ungefär samma åligganden, som eljest tillkomme skolråd, samt med rätt tillika att tillsätta ordinarie lärare.

Kommitténs ifrågavarande förslag föranledde emellertid icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Vid 1896 års Riksdag väcktes i förevarande ämne två motioner, den ena, af L. A. Eklund, åsyftande sådan ändring i kyrkostämmoförordningen, att inom rikets större städer kyrkostämmans beslutanderätt i alla ekonomiska ärenden, således icke endast folkskoleärenden, finge, om kyrkostämman så beslutade, öfverlåtas å en särskild institution, benämnd *kyrkofullmäktige,* och den andra, af E. Hammarlund, afseende sådan ändring i gällande författningar, att inom rikets större städer kyrkostämma finge, om sådant af henne beslutades, å stadsfullmäktige öfverlåta sin beslutanderätt i alla sådana ärenden, som rörde folkskolebudgeten. *Motioner vid 1896 års Riksdag.*

Lagutskottet anförde i anledning af dessa motioner bland annat följande: Det kunde för större städer betecknas såsom en mindre välbetänkt anordning att låta frågor af större vikt och omfattning, till hvilka kunde hänföras såväl frågan om folkskolebudgeten som de flesta andra ekonomiska ärenden, finna sitt afgörande i en korporation så talrik och af så växlande kompetens som kyrkostämman. Hvarken den sakliga pröfningen af föreliggande frågor eller konsekvensen i behandlingen af desamma gynnades af det af erfarenheten bestyrkta faktiska förhållandet, att kyrkostämmorna besöktes af ett högst växlande antal röstägande, hvilket tillika merendels vore synnerligen ringa. Lagutskottet ville alltså förorda en förändring i den af motionärerna angifna riktningen, men fann sig icke böra ingå i närmare bedömande, huruvida eller i hvad omfång de till kyrkostämmans afgörande nu hörande frågor borde öfverlämnas till kyrkofullmäktige eller om särskildt frågor rörande folkskolan lämpligen kunde öfverlämnas till stadsfullmäktige eller till särskilda skolfullmäktige, hvarför utskottet inskränkte sig till att föreslå, att Riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville underkasta frågan en allsidig utredning samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning gåfve anledning.

Riksdagens kamrar kunde emellertid icke ena sig om något uttalande i frågan, hvilken således förföll.

I *Stockholm,* där folkskolebudgeten behandlades å kyrkostämmorna, ehuru folkskoleväsendet i öfrigt var organiseradt något annorlunda än i öfriga städer, framträdde naturligtvis i särskildt hög grad de af 1895 års kommitterade omnämnda olägenheterna. Sedan åtskilliga förslag till dessa olägenheters undanröjande förevarit, blef till slut denna fråga ordnad genom en af Kungl. Maj:t Riksdagen till antagande förelagd och af Riks- *Stockholm.*

Lagen den 15 maj 1903. dagen godkänd samt den 15 maj 1903 utfärdad lag angående folkskoleväsendet i Stockholm.

Enligt denna lag med viss däri sedermera vidtagen ändring utgör folkskoleväsendet i hufvudstaden med två här nedan angifna undantag en för hela staden gemensam angelägenhet, hvilken staden såsom kommun har att vårda, i följd hvaraf kostnaderna för skolväsendet, med samma undantag, beslutas och utgöras på sätt om kommunalutskylder är stadgadt.

Undantagsbestämmelserna afse:

1:o) dispositioner och testamentsanslag med afseende å folkskoleväsendet, hvilka före 1904 års ingång blifvit eller därefter blifva ställda under öfverstyrelsens för Stockholms stads folkskolor eller skolråds förvaltning, om hvilka dispositioner och anslag skall gälla, hvad särskildt är eller varder stadgadt; och

2:o) att församling, som icke till staden öfverlåtit sina för folkskoleväsendets behof vid 1902 års slut upplåtna eller till upplåtelse afsedda fastigheter, är skyldig att fortfarande, intill dess en dylik öfverlåtelse kommit till stånd, för enahanda ändamål upplåta och underhålla samma fastigheter och byggnader eller ock, därest församlingen önskar använda dem för annat ändamål, tillhandahålla andra, af stadsfullmäktige godkända lokaler af motsvarande storlek.

Folkskoleväsendet handhafves af öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor jämte de territoriella församlingarnas skolråd.

Öfverstyrelsen, som utgöres af ledamöter, utsedda af skolråden, Stockholms stads konsistorium och stadsfullmäktige sålunda, att hvarje skolråd äfvensom konsistorium väljer en ledamot samt stadsfullmäktige bland stadens vid fullmäktigeval röstberättigade inbyggare öfver tjugufem år välja lika många ledamöter som hela antalet af de utaf skolråden valda, intager med afseende å folkskoleväsendet enahanda ställning, som åt de i gällande förordning om kommunalstyrelse i Stockholm omförmälda nämnder, hvar inom sitt område, finnes anvisad.

Öfverstyrelsen, som inom sig för hvarje år utser ordförande och vice ordförande, åligger:

att hafva det allmänna inseendet öfver de åt folkskolorna upplåtna lokaler;

att till stadsfullmäktige afgifva förslag i ärenden, som angå skolans fastigheter samt verkställande af större byggnadsarbeten;

att till stadsfullmäktige afgifva förslag till följande årets utgifts- och inkomststat för folkskoleväsendet, däri inbegripen aflöningsstat för stadens folkskoleinspektör, öfverstyrelsens tjänstebiträden samt lärare och lärarinnor vid folkskolan; och

att tillsätta ordinarie lärartjänst vid hufvudstadens folkskolor, antaga extra ordinarie och andra lärare samt i öfrigt fullgöra de åligganden, som enligt gällande instruktion och särskild stadga angående folkundervisningen tillkomma öfverstyrelsen.

Skolråd åligger att utöfva den vård om och befattning med folkskolan, som enligt de för Stockholm gällande författningar är åt skolråd uppdragen, samt att förvalta egendom och medel, som stå under skolrådets vård.

Framställningar från kyrkostämmor i vissa städer.

Med föranledande särskildt af den sålunda för Stockholm tillkomna förändrade lagstiftningen hafva under åren 1906 och 1907 till Kungl. Maj:t inkommit särskilda underdåniga ansökningar från kyrkostämmorna i Linköping, Norrköping, Jönköping, Malmö, Lund, Örebro och Gäfle, samtliga dessa ansökningar afseende folkskoleväsendets öfverflyttande i hufvudsak från kyrkostämman till stadsfullmäktige. Jag vill här i korthet redogöra för innehållet af dessa ansökningar och de däröfver afgifna yttrandena.

Ansökningarna, hvilka utom den från Gäfle åtföljdes af lagförslag, i afseende å formuleringen mer eller mindre anslutande sig till Stockholmslagen, afsågo, att folkskoleväsendet med dithörande anstalter skulle blifva en angelägenhet, hvilken staden såsom kommun hade att vårda, hvadan beslutanderätten i folkskolefrågor skulle i ungefär enahanda omfattning som i Stockholm komma att öfverflyttas till stadsfullmäktige. Denna öfverflyttning afsåg i vissa af ansökningarna att omfatta äfven frågor rörande församlings- och skolbibliotek samt vanartade och i sedligt afseende försummade barn eller endera af dessa båda grupper.

Den närmaste vården om folkskoleväsendet skulle enligt samtliga dessa ansökningar åligga skolrådet, hvilket äfven skulle utse lärare. Angående dettas utväljande och sammansättning hade Örebroförslaget inga särskilda bestämmelser, men öfriga förslag gåfvo i dessa hänseenden olika uppslag, i det att enligt dessa förslag skolrådet skulle hafva följande sammansättning:

enligt förslaget från *Linköping:* stadsförsamlingens kyrkoherde eller hans vikarie såsom självskrifven ledamot och minst tio andra ledamöter, valda till hälften af kyrkostämman och till hälften af stadsfullmäktige;

enligt förslaget från *Norrköping:* stadens kyrkoherdar såsom självskrifna äfvensom af stadsfullmäktige valda personer; och skulle bland de självskrifna af skolrådet utses ordförande och vice ordförande;

enligt förslaget från *Jönköping:* stadens kyrkoherde eller hans vikarie och minst tolf af stadsfullmäktige valda personer;

enligt förslaget från *Malmö:* minst tolf af stadsfullmäktige valda personer, bland hvilka skolrådet skulle utse ordförande och vice ordförande;

enligt förslaget från *Lund:* stadens kyrkoherde eller hans vikarie samt minst nio af stadsfullmäktige valda personer;

enligt förslaget från *Gäfle:* åtta ledamöter, valda enligt förut gällande bestämmelser till hälften af kyrkostämman och till hälften af stadsfullmäktige.

Dessutom var i vissa af förslagen antingen intagen bestämmelse om eller uttalad önskvärdheten af att skolrådets ordförande och stadens folkskoleinspektör finge närvara vid och deltaga i stadsfullmäktiges öfverläggningar rörande skolfrågor.

Yttranden öfver framställningarna.

Vederbörande myndigheter hafva i de öfver framställningarna afgifna yttrandena i allmänhet tillstyrkt desamma, delvis med mindre anmärkningar, hvarjämte äfven på ett håll framkastats tanke på ifrågavarande lagstiftnings utsträckande att gälla samtliga städer i riket. Domkapitlet i Lund ansåg visserligen principiellt, att frågan borde ordnas så, att samtliga ärenden, i hvilka kyrkostämma nu hade att besluta, skulle öfverflyttas till särskilda församlingsfullmäktige; men, då en sådan anordning sannolikt icke på lång tid kunde komma till stånd, tillstyrkte domkapitlet de i fråga om Malmö och Lund framställda förslagen med någon ändring i fråga om skolrådens sammansättning, särskildt i den riktningen att ledamöterna i skolrådet skulle utses af kyrkostämma. Domkapitlen i Växjö, Strängnäs och Uppsala afstyrkte däremot helt och hållet den föreslagna öfverflyttningen af folkskoleväsendet till den borgerliga kommunen. Det framhölls från dessa håll hufvudsakligen, *att* genom en dylik åtgärd början vore gjord till en skilsmässa mellan skolan och kyrkan; *att* öfverflyttningen äfven skulle menligt inverka på föräldraintresset för skolan, hvilket icke skulle få tillfälle att såsom förut direkt göra sig gällande; *att* dissenters skulle enligt förslagen kunna deltaga i behandlingen af frågor rörande skolan och särskildt kristendomsundervisningen; samt *att* bestämmelser saknades om sättet för åstadkommande af samarbete mellan stadsfullmäktige och skolrådet. I stället föreslogs en utredning rörande införande af en ny institution, kyrko- eller församlingsfullmäktige, hvilka skulle kunna öfvertaga äfven de rent kyrkliga frågor, däri kyrkostämman nu beslutade.

I detta sammanhang torde böra anmärkas, att kyrkostämman i *Halmstad* den 1 november 1907 till Kungl. Maj:t inkommit med en framställning därom, att kyrkostämmans befattning med alla ärenden, som rörde folkskolans ekonomi, måtte öfverflyttas till stadsfullmäktige under förutsättning

i öfrigt hufvudsakligen: *att* skolrådet, som skulle vara ansvarigt inför stadsfullmäktige, skulle antaga och entlediga lärare samt handhafva skolväsendets organisation; *att* skolrådet skulle utses till hälften af kyrkostämma och till hälften af stadsfullmäktige; *att* stadens folkskollärare skulle äga utse en, dess folkskollärarinnor en och dess småskollärarinnor en person inom sig att närvara vid skolrådets sammanträden med rätt att deltaga i dess öfverläggningar men ej i dess beslut; *samt att* dylik rätt skulle beträffande stadsfullmäktiges öfverläggningar tillkomma skolrådets ordförande, stadens folkskoleinspektör och en af stadens lärarpersonal utsedd folkskollärare. — Numera har en framställning inkommit jämväl från stadsfullmäktige i *Marstrand*, med instämmande af kyrkostämman därstädes, om öfverflyttande af stadens folkskoleväsende under stadsfullmäktiges vård.

Då fråga om öfverflyttande af folkskolans angelägenheter på stadsfullmäktige samtidigt väcktes på flera håll och behofvet af förändrade anordningar syntes uppenbart, men det å andra sidan knappast kunde anses lämpligt att stifta en särskild lag för hvarje kommun, ansåg jag det böra tagas under öfvervägande, om icke uti ifrågavarande hänseende enhetliga bestämmelser för de särskilda kommunerna kunde åstadkommas. Den 14 juni 1907 medgaf också Kungl. Maj:t på min föredragning, att chefen för ecklesiastikdepartementet finge inkalla högsta tre sakkunniga personer för att inom departementet biträda vid utredning af frågan om öfverflyttning på stadsfullmäktige i vissa större städer af vården om folkskoleväsendet därstädes; hvarefter jag den 11 juli 1907 uppdrog åt kammarrättsrådet J. Östberg, kontraktsprosten K. E. Edlund och folkskoleinspektören A. Fridén att deltaga i beredningen af denna fråga.

Sakkunniges betänkande och förslag.

Efter fullgjordt uppdrag aflämnade dessa sakkunnige med skrifvelse den 30 oktober 1906 till ecklesiastikdepartementet

dels förslag till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer,

dels förslag till ändrad lydelse af 2 § i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn,

dels ock förslag till folkskolestadga för vissa städer, i hvilka folkskoleväsendet handhafves af stadsfullmäktige,

jämte till dessa förslag hörande motiv. Förslagen jämte motiv hafva befordrats till trycket. De två förstnämnda förslagen torde såsom bilagor få fogas till protokollet. Vidkommande det sista förslaget är det icke af beskaffenhet att böra underställas Riksdagens pröfning; och beröres det därför här endast i den mån det oundgängligen sammanhänger med de sakkunniges öfriga förslag.

Sakkunniges allmänna motivering.

I sin allmänna motivering anföra de sakkunnige, efter en öfversikt öfver frågans tidigare behandling, följande:

Stadsfullmäktiges öfvertagande af folkskoleväsendet.

Det torde numera allt allmännare erkännas, att, särskildt för stora stadssamhällen, kyrkostämman icke vore en lämplig institution för handhafvandet och vården af folkskolans angelägenheter. Redan det stora antal röstberättigade, som hade rätt att i de större städerna deltaga i kyrkostämma, uppgående t. ex. i Malmö till omkring 19,000, i Norrköping till omkring 11,000 o. s. v., hänvisade bjärt på olägenheten af dess förvaltning af folkskoleväsendet.

Med den betydelse folkskoleväsendet alltmera fått och finge för samhället och de stora ekonomiska kraf det följaktligen ställde på de skattskyldiga, måste det blifva oafvisligt att i de större och medelstora städerna öfverlämna den högsta lokala myndigheten öfver folkskolans angelägenheter åt en särskild representation.

I fråga om huru en sådan representation borde vara beskaffad kunde, såsom äfven hittills framkomna förslag gåfve vid handen, trenne utvägar erbjuda sig. En vore att åt särskilda fullmäktige, *skolfullmäktige,* uppdraga församlingarnas beslutanderätt i hithörande ärenden, en annan att anordna en representation, *kyrkofullmäktige,* hvilken skulle öfvertaga kyrkostämmas allmänna befogenhet såväl i fråga om kyrkans som folkskolans angelägenheter, och en tredje att till *stadsfullmäktige* öfverflytta folkskoleväsendet samt hvad därmed stode i samband.

Obenägenheten för och olämpligheten af att för folkskolans angelägenheter tillskapa en *särskild* representation genom skolfullmäktige torde vara så stor, att ett återupptagande af 1895 års kommittéförslag härom icke borde ifrågasättas.

Icke heller hade frågan om en kyrkofullmäktigeinstitution i kyrkostämmas ställe ännu så fortskridit, att därpå kunde byggas något förslag i förevarande afseende. I hvarje fall torde den allmänna meningen gå i den riktningen, att, äfven om en dylik institution infördes, densamma borde anordnas enbart för rent kyrkliga frågor. I Stockholm, där kyrkofullmäktige redan funnits införda för behandling i vissa fall af frågor rörande folkskolan, hade man icke heller ansett sig böra vid upphäfvande af de särskilda kyrkostämmornas befattning med de egentliga folkskoleärendena utveckla kyrkofullmäktigeinstitutionen till en institution för det fullständiga öfvertagandet af dessa frågor, utan föredragit att låta dem behandlas af stadsfullmäktige.

Det syntes ock, som om vid en fullständigt fri pröfning af alla hithörande omständigheter de öfvervägande skälen talade för att stadsfullmäktige gjordes till högsta lokala myndighet öfver folkskolan i de fall, där denna

myndighet icke ansåges längre böra ligga hos kyrkostämman. Folkskolans egen utveckling från en mera uteslutande kyrklig till en allt mer och mer borgerlig karaktär liksom angelägenheten däraf, att i de samhällen, där folkskolans budget spelade en stor och alltmera betydande roll, frågor om folkskolebudgeten handlades i ett sammanhang och med hänsyn till kommunala budgeten i öfrigt, talade afgjordt för att folkskoleväsendet borde liksom andra närbesläktade frågor i de större stadssamhällena läggas under stadsfullmäktiges beslutanderätt.

Om man ock för Stockholm, där äfven i öfrigt på det kyrkliga och kommunala området särskilda författningar vore gällande, funnit det lämpligast att ordna folkskoleväsendet genom en speciellt för hufvudstaden affattad lag, torde det icke vara behöfligt eller ändamålsenligt att fullfölja samma väg för hvarje annan stad, där man ville ordna beslutanderätten öfver folkskolans angelägenheter på samma grundval som i hufvudstaden. Lämpligare synes det vara att söka få till stånd en lag, så affattad, att den kunde tjäna till efterrättelse för alla de städer, utom Stockholm, där man ville åt stadsfullmäktige öfverlämna den högsta lokala vården och förvaltningen af folkskoleväsendet samt hvad därmed stode i samband.

Lagens tillämplighetsområde.

Hvad härefter beträffade frågan om en dylik lags tillämplighetsområde anförde de sakkunnige:

Att för undervisningens behöriga och likformiga ordnande samt kostnadernas jämnare och rättvisare fördelning stad, som inneslöte flera församlingar, borde hafva ett för hela staden gemensamt folkskoleväsende vore påtagligt och äfven allmänt erkändt. Men detta vore redan också i regel iakttaget och ordnadt antingen genom de särskilda för vissa städer såsom Malmö och Norrköping vidtagna undantagsbestämmelser, eller ock på grund af allmänna folkskolestadgans föreskrift därom, att två eller flera församlingar inom samma pastorat eller stad kunde förena sig om gemensamt skolråd och därmed komma att utgöra äfven ett gemensamt skoldistrikt.

Om det således ur synpunkten af det ändamålsenliga, att stad med flera församlingar hade gemensamt skolväsende, icke syntes nödvändigt att ovillkorligen föreskrifva, att ifrågavarande lag skulle för sådan stad vara gällande, borde man icke heller, på sätt 1895 års kommitté föreslagit, stadga, att lagen oeftergifligen skulle vara gällande för stad, som uppnått visst invånarantal, t. ex 20,000. Utom att en siffra alltid måste blifva mer eller mindre godtyckligt vald och att en sådan bestämmelse förde med sig särskilda föreskrifter, huru förhållas skulle, om stads invånarantal sjönke under det i lagen förutsatta, kunde det ju alltid erinras mot en dylik bestämmelse, att förhållandena i en stad, som uppnått denna

gräns, *kunde* vara sådana, att lagens tillämpning där mindre vore af nöden än i stad, som stode under gränsen, och att, om man lämnade den senare staden frihet att inordna sig under lagen eller icke, samma frihet borde lämnas äfven den förra.

Då man icke kunde eller borde nu ifrågasätta, att lagen ovillkorligen skulle gälla en hvar stad, där stadsfullmäktige funnes, borde man alltså stanna vid att göra det beroende på hvarje sådant stadssamhälles framställning hos Kungl. Maj:t i saken och Kungl. Maj:ts efter samtliga vederbörandes hörande meddelade beslut i ämnet, huruvida lagen skulle träda i tillämpning för ett stadssamhälle eller icke. En dylik regel medförde ock den största enkelheten i hithörande föreskrifter, och syntes en framställning i saken kunna hos Kungl. Maj:t göras såväl af kyrkostämma som af stadsfullmäktige.

På detta sätt införde man icke något som helst tvång i förevarande afseende utan läte saken bero däraf, huruvida något verkligt behof af den nya ordningen gjorde sig gällande å olika orter samt om detta behof vore tillräckligt starkt att föranleda och motivera en framställning till och beslut af Kungl. Maj:t.

Styrelse för folkskolan.

Hvad härefter anginge frågan, huru styrelsen för folkskolan borde ordnas i de städer utom Stockholm, där folkskoleväsendet sålunda öfverlämnades åt stadsfullmäktiges handhafvande, hunde det i första hand anses som en naturlig konsekvens, att stadsfullmäktige helt enkelt äfven i detta afseende trädde helt och hållet i kyrkostämmas ställe och att således skolrådet eller skolstyrelsen åtminstone i regel utsåges af stadsfullmäktige samt vederbörande kyrkoherde bibehölles såsom dess självskrifne ordförande. En dylik konsekvens hade man dock icke tagit i Stockholm och i Göteborg, där folkskolan redan vore ställd under stadsfullmäktige. Tvärtom hade man i dessa städer ändock velat bevara de kyrkliga församlingarnas inflytande på styrelsens för folkskolan sammansättning. Så hade man i Stockholm inrymt befogenhet för de olika territoriella kyrkoförsamlingarnas skolråd att utse lika många ledamöter i folkskolestyrelsen som stadsfullmäktige valde, hvarjämte Stockholms stads konsistorium utsåge en ledamot, och i Göteborg vore stadens samtliga kyrkoherdar självskrifna ledamöter, under det stadsfullmäktige utsåge återstående antalet. I båda dessa städer utsåge skolstyrelserna själfva såväl ordförande som vice ordförande.

Det torde till en början vara själffallet, att, om folkskoleväsendet i en stad öfverflyttades från kyrkostämmas till stadsfullmäktiges handläggning, stadsfullmäktige borde hafva inflytande på sammansättningen af styrelsen för folkskolan, hvilken ju skulle, bland annat, förbereda alla orga-

nisations- och byggnadsfrågor samt framlägga förslag till stat för folkskolan m. m. till stadsfullmäktiges pröfning och afgörande. Å andra sidan följde dock icke häraf med nödvändighet, att stadsfullmäktige skulle utse alla de valda ledamöterna i skolrådet eller skolstyrelsen. Äfven om kyrkostämmas befattning i öfrigt med skolväsendet upphörde, kunde det befinnas lämpligt att låta densamma fortfarande utse en del af skolrådet eller skolstyrelsen. Sådant skulle framför allt kunna anses påkalladt med hänsyn därtill, att målsmännen för barn i folkskolan därigenom skulle i viss mån få en direkt hand med i fråga om skolstyrelsens sammansättning samt på så sätt känna sig mera intresserade af och för folkskolans angelägenheter.

Den farhåga, som möjligen kunde uppstå mot att en del ledamöter i skolstyrelse, hvarom nu vore fråga, skulle utses å kyrkostämma eller att på detta sätt folkskollärarna själfva skulle kunna utöfva ett obehörigt inflytande på sammansättningen af en styrelse, som dock bland andra uppgifter äfven hade den att kontrollera och öfvervaka deras egen verksamhet, syntes icke vara befogad. Hittills vunnen erfarenhet kunde icke sägas gifva stöd åt en dylik fruktan. I hvarje fall blefve faran i detta afseende betydligt reducerad mot nu, om kyrkostämmas val af skolstyrelse komme att omfatta blott en del af skolstyrelsen, under det att kyrkostämman för närvarande valde hela skolrådet, den själfskrifne ordföranden undantagen.

Det hade därför synts vara ett tillbörligt och lämpligt tillgodoseende af olika intressen samt ett behörigt afvägande mellan de gamla och nya förhållandena, om man stadgade, att stadsfullmäktige och kyrkostämma skulle hvardera utse lika stort antal i styrelsen för folkskolan. En sådan föreskrift hade därför i förslaget upptagits såsom den generella regeln.

Skolstyrelsens ordförande.

Sedan skolrådsinstitutionens införande hade gällt såsom allmän principp, att kyrkoherden i församlingen eller den, som förrättade hans tjänst, skulle vara själfskrifven ordförande i skolrådet. Denna anordning, som hade sin grund i folkskolans historiska uppkomst, kunde vara fullt befogad, så länge folkskoleväsendet lydde under kyrkostämma, hvars ordförande kyrkoherden i församlingen eller hans ställföreträdare jämväl vore. I de städer, där folkskoleväsendet hittills öfverflyttats till stadsfullmäktige, eller Stockholm och Göteborg, hade man lämnat skolstyrelsen öppet att själf utse ordförande, dock att dessa städers prästerskap, såsom ofvan anförts, i större eller mindre omfattning bibehållits vid säte och stämma i skolstyrelsen.

Uppdraget för kyrkoherden att i en stor stad med talrika folkskolor och folkskoleklasser vara skolstyrelsens ordförande kunde utan

tvifvel ställa sig mycket betungande, i all synnerhet om ålder eller ohälsa nedsatt hans krafter, och möjligt vore, att skolstyrelsen inom sig hade någon, som vore lämpligare än kyrkoherden till ifrågavarande uppdrag. Särskildt kunde det vara mycket otjänligt att vid förfall för kyrkoherde dennes vikare skulle inträda såsom ordförande i skolrådet. Härigenom kunde den viktiga befattningen komma att till skada för dess behöriga skötsel allt för mycket växla innehafvare.

Med afseende således å alla hithörande omständigheter hade det synts böra lämnas skolstyrelsen öppet att i här afsedda städer själf utse ordförande och vice ordförande för hvarje kalenderår. Det följde af sig självt, att, där så funnes ändamålsenligt, församlingens kyrkoherde bibehölles vid ordförandeskapet.

Äfven om kyrkoherdes självskrifna ordförandeskap i skolstyrelse i fall, hvarom nu vore fråga, borde upphöra, torde det dock vara önskligt och angeläget, särskildt med hänsyn till kristendomsundervisningen och dess stora betydelse för folkskolan, att bibehålla stadsförsamlingens eller stadsförsamlingarnas prästerskaps rätt till ledamotskap i folkskolestyrelsen. Där endast en kyrkoherde funnes i stad, borde han självfallet vara ledamot i folkskolestyrelsen. Vore församlingarna i en stad flera med hvar sin kyrkoherde, torde det vara tillräckligt att, såsom i Stockholm, stadga, att vederbörande domkapitel skall utse *en* af dem till ledamot i skolstyrelsen. Att dessa val borde öfverlämnas åt domkapitlen, torde vara påkalladt af sakens natur och så mycket mera ändamålsenligt, som i domkapitlens allmänna uppgift låge att hafva en viss tillsyn öfver folkskolan och särskildt öfvervaka kristendomsundervisningen i församlingarna. Domkapitlet torde ock lättast vara i tillfälle att i förevarande fall göra det lämpligaste valet.

Sakkunnige hafva i dessa grundfrågor varit fullständigt eniga utom i fråga om antalet prästerliga ledamöter i skolstyrelsen, i hvilket afseende kontraktsprosten Edlund afgifvit följande reservation:

»Enligt folkskolestadgans 63 och 51 §§ åligger det prästerna och således i främsta rummet kyrkoherdarna att utöfva en sorgfällig uppsikt öfver kristendomsundervisningen i distriktets skolor och sörja för god skolgång. Det ligger i sakens natur, att kyrkoherden lättast och till största gagn för skolan kan fullgöra denna skyldighet, om han är ledamot af skolans styrelse. En följd häraf är, att icke blott kyrkoherden i stad, där blott en sådan finnes, utan ock samtliga kyrkoherdar i städer med flera församlingar skulle vara ledamöter i skolstyrelsen. Så har man ock i regel tänkt sig förhållandet i de städer, som till Kungl. Maj:t inkommit

med framställningar om lagliga bestämmelser rörande skolärendenas öfverflyttande å stadsfullmäktige.

Emot samtliga kyrkoherdars självskrifvenhet i skolstyrelsen i städer med flera församlingar kan dock invändas, att då proportionen mellan de självskrifna och valda ledamöterna i skolstyrelsen självsagdt bör vara sådan, att de senare utgöra majoritet, skolstyrelsen blir en stor och svårhandterlig korporation i de städer, där, såsom exempelvis i Göteborg, kyrkoherdarna redan nu äro många och säkerligen inom kort blifva ännu flera.

Erkännande riktigheten af denna invändning, förmenar jag dock, att ingen svårighet i förevarande fall uppstår, om åtminstone trenne kyrkoherdar få säte och stämma i skolstyrelsen, hvarigenom skulle erhållas ett förstärkt målsmanskap för kristendomsundervisningen; och skulle dessa trenne prästerliga ledamöter på förut anförda skäl utses af vederbörande domkapitel.»

Särskilda undantagsstadganden.

Vidare anföra de sakkunnige:

Såsom ofvan framhållits, gällde för närvarande alldeles särskilda bestämmelser i fråga om folkskolestyrelsens sammansättning i Göteborg och i Uppsala samt i vissa afseenden i Lund. Bestämmelserna härom vore gifna genom särskilda af Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter. Då det kunde befinnas ändamålsenligt att för dessa städer och tilläfventyrs äfven för något annat stadssamhälle hafva speciella, från de allmänna afvikande stadganden i detta ämne, syntes det de sakkunnige, som om lagen borde lämna möjlighet härtill, och hade i lagförslagets § 5 alltså inrymts befogenhet för Kungl. Maj:t att, där sådant af särskilda förhållanden påkallades, meddela speciella föreskrifter om folkskolestyrelsens sammansättning.

Utsträckning af skolstyrelsens befogenhet.

Det hade redan funnits af förhållandena oafvisligen påkalladt att i de större städerna i vårt land, icke blott Stockholm och Göteborg utan äfven Norrköping och Malmö, öfverlämna åt folkskolestyrelsen att tillsätta ordinarie lärarplats vid folkskolan. I de förslag till lag och folkskolestadga för hithörande städer, som de sakkunnige framlade, hade ock upptagits föreskrifter, som inrymde en dylik befogenhet åt en hvar skolstyrelse i dessa stadssamhällen. Det låge nämligen i öppen dag, att val af ordinarie lärare i folkskolan icke borde bibehållas åt kyrkostämma i stad, där folkskoleväsendet öfverflyttades till stadsfullmäktiges beslutanderätt, äfvensom att dylika val icke lämpligen kunde eller borde företagas af stadsfullmäktige.

Efter denna allmänna motivering öfvergingo de sakkunnige till moti-

vering af de utaf dem framlagda lagförslagens särskilda bestämmelser. Till denna senare motivering återkommer jag i ett annat sammanhang.

De sakkunnigas betänkande och förslag remitterades till domkapitlen, som skulle lämna samtliga stadsförsamlingar tillfälle att yttra sig i ämnet, och till länsstyrelserna, hvilka anbefalldes att lämna stadsfullmäktige i samtliga städer tillfälle till dylika yttrandens afgifvande.

Myndigheternas yttranden öfver sakkunniges förslag.

De infordrade utlåtandena hafva nu inkommit från domkapitlen och länsstyrelserna; och hafva därvid fogats yttranden från det stora flertalet ortsmyndigheter.

De flesta af de hörda myndigheterna hafva förordat de sakkunniges förslag eller inskränkt sig till ett förklarande, att förslagen ej föranleda någon erinran. Men andra meningar hafva ock gjort sig gällande.

Stadsfullmäktiges öfvertagande af folkskoleväsendet.

Angående först själfva hufvudfrågan — om kyrkostämman i stad fortfarande kunde anses lämplig att handhafva folkskoleväsendet — kan man säga, att meningarna därom knappast varit delade. Äfven om de af de sakkunnige framhållna, förut omförmälda olägenheterna af nuvarande anordning icke framträdt så starkt i en del mindre samhällen, har det dock allmänt medgifvits, att sådana olägenheter finnas i de större städerna, och framhållits såsom uppenbart, att de förr eller senare komme att göra sig gällande äfven i de mindre. Det framhålles, delvis med skärpa, *att* en institution med hundra- och tusental af röstberättigade icke kan lämpa sig att rätt handhafva denna icke minst i ekonomiskt afseende så viktiga angelägenhet; *att* på grund af den otymplighet, som sålunda vidlåder denna institution, intresset för deltagande i dess förhandlingar alltmera minskats; *att* på grund häraf besluten å kyrkostämmorna alltmera kommit att dikteras af en tillfällig, fåtalig, ständigt växlande majoritet, hvarigenom uppstått en synnerligen skadlig osäkerhet i afseende å ärendenas afgörande; *samt att* folkskoleärendena numera ofta vore af så stor ekonomisk innebörd, att de äfven ur denna synpunkt icke längre i sådan grad, som möjligen vid kommunallagarnas tillkomst varit fallet, lämpade sig för afgörande af de å kyrkostämma röstberättigade.

Oaktadt man således i allmänhet vitsordat olämpligheten af nuvarande förhållanden, hafva dock icke saknats röster, hvilka motsatt sig det föreliggande förslaget.

Å ena sidan har från ett och annat håll framhållits, att förslaget, genom att uppdraga vården af folkskoleväsendet åt en delegation, på samma gång det utestängde samhällets breda lager från möjlighet att göra sitt

inflytande gällande i undervisningsfrågorna, skulle förminska det intresse för folkskolan, som för närvarande kunde påräknas från dem, hvilkas barn besökte densamma.

Å andra sidan har, särskildt af kyrkans målsmän, förfäktats den åsikten, att den föreslagna nya anordningen skulle komma att verka i riktning mot fullständig skilsmässa mellan kyrka och skola, hvarjämte framförts i hufvudsak samma betänkligheter mot stadsfullmäktiges lämplighet såsom vårdare af folkskoleväsendet, som 1895 års kommitterade framburit. Denna senare ståndpunkt, hvilken intages af domkapitlen i Uppsala, Skara, Strängnäs, Växjö, Lund, Göteborg, Kalmar och Luleå, biskoparna i Västerås och Karlstad, nio kyrkostämmor äfvensom stadsfullmäktige i Lidköping, utmynnar i ett afstyrkande af de framlagda förslagen, i sammanhang hvarmed framkastats tanken på införande af speciella *skolfullmäktige* för nu ifrågavarande ärendens behandling eller af *kyrko- eller församlingsfullmäktige* för handläggning af samtliga kyrkostämmas beslutanderätt nu underkastade ärenden. I samband härmed framhålles ock, att en sådan institution som den sistnämnda kunde vara ägnad att äfven inom landsförsamlingarna öfvertaga kyrkostämmans befogenheter.

Lagstiftningens tillämplighetsområde.

Härmed är man inne på den ifrågasatta lagstiftningens tillämplighetsområde. Därvid har från de gottländska myndigheter, som yttrat sig i ämnet, äfvensom från kyrkostämmorna och stadsfullmäktige i Skara och Falköping uppkastats frågan om den ställning, som i förevarande afseende skulle komma att intagas af sådana stadsförsamlingar, som äro förenade med en landsförsamling till ett gemensamt skoldistrikt. I detta afseende föreslås från de gottländska myndigheterna, att i själfva lagförslaget måtte vidtagas sådan ändring, att lagen blefve tillämplig äfven på nyssnämnda stadsförsamlingar; och hafva i sammanhang härmed stadsfullmäktige i Visby erinrat om de olägenheter, som ofta skulle uppstå genom ifrågavarande stads- och landssamhällens sammanslagning, en åtgärd som ju eljest skulle göra en ändring af lagförslaget onödig. Från ortsmyndigheterna i Skara och Falköping hafva framställts förslag, att i skoldistrikt, bestående af såväl stads- som landsförsamling, må för skolärendenas behandling kunna utses särskilda skolfullmäktige. Dessa senare förslag hafva emellertid afstyrkts af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Skaraborgs län, som, i likhet med åtskilliga andra i ärendet hörda, med landsförsamling förenade stadsförsamlingar, funnit den ifrågasatta lagstiftningen icke böra tillämpas på dylika stadsförsamlingar.

Mot principen i de sakkunniges förslag, att öfverflyttning af folkskoleärendenas handläggning från den kyrkliga till den borgerliga kommunen skall vara beroende på framställning därom af vederbörande, hafva invändningar gjorts under förmenande, att en sådan öfverflyttning borde

för vissa städer vara obligatorisk. Så yrka länsstyrelsen i Örebro och stadsfullmäktige i Eskilstuna, att i städer med 3,000 invånare och däröfver, länsstyrelsen i Nyköping att i städer med 10,000 invånare och däröfver samt kyrkostämman i Eskilstuna att i städer med 15,000 invånare och däröfver stadsfullmäktige ovillkorligen skola öfvertaga folkskoleväsendet, hvaremot ett sådant öfvertagande i öfriga städer skulle bero på vederbörandes ansökning därom. På andra håll åter har man ansett, att den nya lagstiftningen skulle begränsas därhän, att endast större städer, exempelvis med minst 15,000 invånare, skulle kunna komma in under densamma.

Styrelsen för folkskolan.

Hvad härefter angår den föreslagna skolstyrelsen och dess sammansättning hafva därom yppats mycket olika meningar.

Beträffande därvid först de valda ledamöterna hafva två från de sakkunniges uppfattning afvikande meningar gjort sig gällande. Den ena utgår från att, då stadsfullmäktige skola öfvertaga ansvaret för folkskoleväsendet, måste skolstyrelsen — såsom ock de sakkunniges förslag innehåller — först och främst betraktas som en stadsfullmäktige underlydande nämnd, och vid sådant förhållande böra ock enligt denna åsikt stadsfullmäktige äga att utse samtliga ledamöterna i denna nämnd. I denna syftning hafva uttalat sig 5 länsstyrelser, 4 kyrkostämmor och stadsfullmäktige i 9 städer. Stadsfullmäktige i Borås hafva framställt fordran på att af de utaf stadsfullmäktige valda ledamöterna två skola tillhöra fullmäktiges krets; på andra håll har föreslagits, att två tredjedelar eller tre fjärdedelar af skolstyrelsens valda ledamöter skola utses af stadsfullmäktige.

Gent emot detta kraf på tillvaratagandet af stadsfullmäktiges intressen stå de, som väl äro med på att lägga afgörandet af folkskoleärendena i stadsfullmäktiges händer, men vid utseende af skolstyrelse önska så mycket som möjligt tillvarataga äfven andras intressen, särskildt föräldraintresset. I sådant syfte föreslås, dels att stadsfullmäktige, som skulle utse samtliga de valda ledamöterna i skolstyrelsen, därvid skulle vara skyldiga att på ett eller annat sätt tillgodose deras önskningar, som hafva barn i skolåldern, såsom genom inval af sådana personer i skolstyrelsen, dels att kyrkostämmans föreslagna valrätt skulle utöfvas allenast af föräldrar eller målsmän för barn i skolåldern, eventuellt genom omröstning per capita, dels att nyssnämnda valrätt skulle utöfvas af allmän rådstuga i stället för kyrkostämma.

Skolstyrelsens ordförande.

Vidkommande frågan om ordförandeskapet i skolstyrelsen hafva endast några få af de myndigheter, som förordat förslagen i princip, haft något att erinra mot styrelsens rätt att själf välja sin ordförande och följaktligen velat bibehålla prästens självskrifvenhet i sådant hänseende.

Prästerskapets rätt till ledamotskap i skolstyrelsen.

Däremot har större meningsskiljaktighet rådt i fråga om prästerskapets rätt till ledamotskap i folkskolestyrelsen. Visserligen hafva de flesta myndigheterna förordat de sakkunniges förslag att, där endast en kyrkoherde finnes i en stad, denne skall vara ledamot, och att, där församlingarna i en stad äro flera med hvar sin kyrkoherde, vederbörande domkapitel skall utse en af dessa kyrkoherdar till ledamot i skolstyrelsen. Men äfven andra meningar hafva gjort sig gällande. Så har det på något håll förmenats, att valet af den kyrkoherde, som skulle representera prästerskapet, borde förrättas af kyrkoherdarna själfva. Ett domkapitel, samt eventuellt två andra domkapitel, äfvensom 5 kyrkostämmor, 2 länsstyrelser och stadsfullmäktige i 6 städer hafva förordat den af kontraktsprosten Edlund afgifna reservationen eller någon därmed jämförlig anordning. Å andra sidan hafva icke heller saknats röster, som ansett skäl icke föreligga att låta undervisningen i kristendom mer än andra specialämnen i skolstyrelsen representeras af särskilda målsmän.

Departementschefens yttrande.

Innan jag ingår på redogörelse för de sakkunniges särskilda motivering till specialbestämmelserna i de framlagda lagförslagen och för myndigheternas därutinnan afgifna yttranden, må det tillåtas mig att angifva min ståndpunkt till själfva hufvudfrågan och därmed sammanhängande viktigare punkter. Jag vill därmed till en början erinra om mitt anförande till statsrådsprotokollet den 3 april 1908. Jag yttrade då:

Stadsfullmäktiges öfvertagande af folkskoleväsendet.

»Till hvad 1895 års kommitterade och 1907 års sakkunnige uttalat rörande olämpligheten särskildt i de större städerna af kyrkostämmas handhafvande utaf folkundervisningsärendena synes mig föga vara att tillägga, helst som i denna punkt någon motsatt åsikt icke framträdt med någon styrka. Skolväsendet spelade ingen stor, särskildt ingen ekonomiskt betydande roll i det kommunala lifvet på 1860-talets början, och man hade föga erfarenhet af kyrkostämmor, besökta af större mängder röstberättigade. Men tiderna hafva förändrats. Den kommunala statistiken visar såväl hvilken alltmer betydande andel af kommunernas utgifter belöper sig på skolväsendet som ock huru synnerligen starkt antalet röstberättigade inom särskildt stadskommunerna ökat sig. Erfarenheten torde nogsamt gifvit vid handen, att skolfrågornas handläggning icke häraf främjats, och att deras flyttande undan kyrkostämmans beslutanderätt måste blifva till fromma för skolan själf. Visserligen har det sagts, att man härigenom skulle motverka föräldraintresset för skolan, hvilket denna så väl behöfde och hvilket hade tillfälle att vid kyrkostämman göra sig direkt gällande. Den betydelse, man tillagt denna synpunkt, synes mig dock

öfverdrifven. Dels torde det nog varit endast i undantagsfall, som ifrågavarande intresse för skolan verkligen kommit till sin rätt vid kyrkostämman, dels lärer ett dylikt intresse, därest det förefinnes, med lika stor fördel kunna taga sig ett för skolan och dess arbete förmånligt uttryck genom deltagande i de på kyrkostämman ankommande val till skolstyrelsen.

Beträffande hvilken myndighet, som skulle öfvertaga kyrkostämmans hufvudsakliga funktioner, hafva i sådant hänseende föreslagits dels särskilda för ifrågavarande ärendens behandling tillsatta skolfullmäktige, dels kyrko- eller församlingsfullmäktige, åt hvilka skulle uppdragas kyrkostämmans befogenhet rörande samtliga densamma nu underlagda frågor, dels slutligen stadsfullmäktige.

Att, såsom 1895 års kommitterade hemställt, upprätta en särskild kommunal institution för skolärendena synes ej vara särdeles tilltalande och tanken därpå har ej heller vunnit mycken anklang. Något bättre synes då vara att för behandling af samtliga församlingsärenden upprätta en representation, motsvarande hvad stadsfullmäktigeinstitutionen är för de borgerliga ärendena. Men dels har ännu icke i synnerligen hög grad framträdt något behof af en annan myndighet för behandling af de rent kyrkliga ärendena än kyrkostämman, dels saknas ock hvarje utredning angående en dylik institution och vederbörande myndigheters ställning till densamma. Det torde komma att dröja lång tid, innan en sådan anordning, därest den befinnes lämplig, hinner genomföras. Under sådana förhållanden kan det icke vara riktigt, att det gamla tillståndet beträffande skolväsendet, där behofvet af ändrade anordningar länge gjort sig märkbart. skulle alltjämt bestå i afbidan på en oviss reform.

Återstår således endast stadsfullmäktigeinstitutionen, som redan finnes, åtnjuter allmänt och beprövadt förtroende samt förut handhar större delen af stadskommunens budget. Genom att låta stadsfullmäktige öfvertaga hufvudparten af de bestyr med folkskolan, som nu åligga kyrkostämman, skulle på ett håll samlas beslutanderätten angående samtliga de ärenden — rent kyrkliga ärenden frånräknade — som äro staden såsom sådan uppdragna. Att härigenom de finansiella spörsmålen skulle vinna en väsentligen förenklad och förbättrad handläggning samt en bättre öfverblick erhållas öfver stadens budget i allmänhet och de kraf, som behöfde ställas på stadens skattskyldiga invånare, torde vara otvifvelaktigt. Det synes ock som om allt talade för att äfven de rena undervisningsfrågorna skulle genom skolväsendets öfverflyttning på stadsfullmäktige jämte en skolstyrelse med i åtskilliga hänseenden större befogenhet än det nuvarande

skolrådet erhålla ett mera jämnt och från tillfälliga inflytelser fritt bedömande.

1895 års kommitterade ställde sig, såsom jag förut nämnt, bestämdt afvisande mot tanken, att stadsfullmäktigeinstitutionen skulle i skolfrågor ersätta kyrkostämman, och de af kommitterade anförda skälen hafva också återupptagits och utvecklats i åtskilliga af de uti nu föreliggande ärende afgifna utlåtandena.

Kommitterade framhöllo, att stadsfullmäktige ej väljas med särskild hänsyn till undervisningsfrågor, och att, då stadsfullmäktige i främsta rummet äro upptagna af en stor mängd borgerliga ärenden, som höra till deras handläggning, man kunde befara, att skolans angelägenheter lätt skulle blifva tillbakasatta. Jag kan icke finna något hållbart stöd för en dylik fruktan. Stadsfullmäktige väljas ju med hänsyn till samtliga de ärenden, hvilka de hafva att handlägga, och det torde vara alldeles otvifvelaktigt, att, när äfven skolfrågorna komma att ingå i området för stadsfullmäktiges beslutanderätt, dessa frågor, för hvilka de väljande i allmänhet äro ganska intresserade, skola få sitt tillbörliga inflytande vid valen. Det saknas för öfrigt hvarje skäl att misstro stadsfullmäktiges vilja och förmåga att bedöma skolfrågor lika väl som andra dem tillkommande frågor, detta så mycket mer, som den högre bildningen i allmänhet är ganska talrikt representerad i städerna. Erfarenheten från Stockholm och Göteborg talar ock ett annat språk. För öfrigt skola ju fullmäktige hufvudsakligen handlägga de finansiella frågorna, medan de egentliga skolfrågorna i än större utsträckning än hittills varit fallet med skolrådet komma att bedömas af den för ändamålet särskildt tillsatta skolstyrelsen.

Jag kommer därigenom in på en annan af de gjorda invändningarna, nämligen den, att det ej vore lämpligt att åt stadsfullmäktige öfverlåta skolbudgeten och åt en särskild skolstyrelse uppdraga de egentliga skolfrågorna, enär de ekonomiska och pedagogiska frågorna såsom nära samhörande ej borde skiljas åt utan behandlas af samma myndighet. Det behöfver väl ej särskildt påvisas, att denna anmärkning i minst lika hög grad gäller den nuvarande anordningen med afgörandets fördelning mellan kyrkostämman och skolrådet. För öfrigt torde väl skolfrågorna likaväl som alla andra kommunala frågor tarfva en verkställande myndighet, som har närmaste uppsikten öfver ärendenas behöriga gång, och svårigheten att afpassa denna myndighets och den beslutade myndighetens verksamhetsområden torde icke vara större på skolväsendets område än annorstädes.

Det har vidare sagts, att öfverflyttandet af folkskoleväsendet inom stadsfullmäktiges maktområde innebure en brytning med en hittills i vårt

land gällande princip, en brytning, hvartill skäl så mycket mindre förelåge, som folkskolan nått sin nuvarande höga ståndpunkt just under den kyrkliga kommunens hägn. Förnekas kan ju icke, att genom det föreliggande förslaget den borgerliga kommunen får sin maktsfär ökad och flyttad in på ett område, hvilket förut ansetts tillhöra den kyrkliga kommunen. Af hvad jag förut anfört framgår, att jag anser denna ökning af den borgerliga kommunens maktområde vara en naturlig konsekvens af folkskolebudgetens öfverflyttande till stadsfullmäktige, men att härigenom skulle åstadkommas någon mera betydande ändring af principiell innebörd kan jag svårligen finna. Stadsfullmäktige väljas ju i det närmaste af samma valmanskår, som bildar kyrkostämman, skolstyrelsen, nu utsedd af kyrkostämman, kommer att utses dels af stadsfullmäktige, dels fortfarande af kyrkostämman, och de rent kyrkliga myndigheterna komma, enligt hvad jag har för afsikt att föreslå, att till folkskoleväsendet under dess nya organisation intaga i det närmaste samma ställning som förut. Den föreslagna förändringen är af praktisk innebörd och bör bedömas hufvudsakligen från sådan synpunkt.

Slutligen har såsom skäl mot öfverflyttningen anförts, att valrätt och valbarhet till stadsfullmäktige skulle tillkomma jämväl främmande religionsbekännare och dem, som anmält sig till utträde ur svenska kyrkan, hvadan sådana personer kunde komma att såsom ledamöter af stadsfullmäktige och äfven af skolstyrelsen utöfva inflytande på folkskoleärendenas afgörande. Jag kan icke heller finna detta skäl afgörande. Folkskolan är ju en skola äfven för deras barn, som icke tillhöra svenska statskyrkan. Det finnes intet skäl, hvarför icke dessa utomstående, från hvilka man dock ofta sett mycket stora bevis på kärlek till och omvårdnad om den svenska folkundervisningen, skulle få hafva ett ord med i frågor rörande denna undervisning. Att härvid beträffande dessa personers deltagande i ärenden rörande kristendomsundervisningen en inskränkning måste göras är, såsom också af åtskilliga i ärendet hörda myndigheter erinrats, uppenbart. I det nu framlagda lagförslaget har jag också upptagit en bestämmelse i detta syfte.

Jag finner således ingen af de anmärkningar, som framställts mot förslaget att göra stadsfullmäktige till högsta lokala skolmyndighet, vara af afgörande betydelse, utan fasthåller härutinnan vid hvad de sakkunnige hemställt, liksom jag är ense med dem därutinnan, att man nu bör lagstifta icke för en eller annan stadskommun för sig, utan med utgående från att samtliga stadskommuner böra kunna ordna sitt skolväsende efter en gemensam lag.»

Gent emot hvad jag sålunda förlidet år uttalade hafva sedermera inom Riksdagen och Kyrkomötet framställts åtskilliga invändningar.

Motion inom Första Kammaren.

De förut omnämnda motionärerna inom Första Kammaren yttrade således bland annat:

»För vår del kunna vi icke finna de i den kungl. propositionen anförda skäl tillräckligt starka att häfva de betänkligheter, som synas oss vidlåda det föreliggande förslaget.

Först må erinras, att hvad som anförts för att motväga de framställda anmärkningarna om stadsfullmäktigeinstitutionens olämplighet ur principiell eller praktisk synpunkt att öfvertaga folkskoleärendena, på sin höjd kan göra antagligt, att stadsfullmäktige skulle utan större olägenheter *kunna* öfvertaga dessa funktioner, men ingalunda att en sådan öfverflyttning därför med nödvändighet *borde* ske. Formuleringen af de i detta hänseende i den kungl. propositionen anförda grunderna är dessutom på vissa punkter ganska sväfvande och synes gifva vid handen, att om än propositionen icke velat tillmäta motskälen någon betydelse, den dock ej velat bestrida, att de kunna hafva åtskillig räckvidd, och att full visshet i detta hänseende icke föreligger. Öfverflyttningen skulle alltså ur denna synpunkt blifva ett experiment, hvars praktiska och principiella olägenheter icke med säkerhet låta sig öfverskådas.

De skäl, som då anföras för att ett sådant experiment i allt fall skulle göras, äro hufvudsakligen två. Det ena afser stadskommunernas budgetbehandling. Det framhålles, att denna skulle vinna i enkelhet och enhetlighet genom att äfven budgeten rörande folkskolan och åtskilliga dithörande ärenden öfverflyttades till stadsfullmäktige. Tydligt är dock, att detta skäl är af ganska relativ betydelse, ty så länge kyrkostämman i allt fall kvarstår såsom en myndighet med beslutanderätt i ekonomiska frågor — och att beröfva henne sådan kan ju icke ifrågakomma — vinnes icke den önskade enhetligheten. Det andra skälet för stadsfullmäktigeinstitutionens anlitande är åter det ofvan anförda, att ännu icke någon utredning förelåge angående en kyrko- eller församlingsfullmäktigeinstitution och vederbörande myndigheters ställning till densamma, och att den därför icke på lång tid torde kunna hinna organiseras. För vår del kunna vi emellertid icke godkänna bärkraften af ett sådant skäl, utan hålla i stället före, att hvad som under sådana förhållanden framför allt varit behöfligt just hade varit denna utredning. Med de förarbeten, som finnas i såväl 1895 års kommittéförslag om skolfullmäktige som annorstädes skulle säkerligen en dylik utredning ganska lätt låtit sig åstadkomma. I hvarje fall synes oss, att en sådan utredning borde föregå ett förslag af sådan räckvidd som den kungl. propositionens.»

Motion vid Kyrkomötet.

I den af biskop Tottie vid Kyrkomötet väckta motionen, som ju gick i samma riktning som motionen inom Första Kammaren, yttrades, bland annat:

»Från alla sidor, synnerligen från kyrkans och den kyrkliga representationens, synes det böra vara önskligt, att för frågans allsidiga bedömande äfven den del af densamma närmare undersökes, som ännu är i saknad af nödig utredning. Denna undersökning torde icke böra begränsas till städerna, då i större befolkningscentra äfven på landsbygden likartade förhållanden föreligga.

En sådan utredning är på grund af sakens stora vikt och betydelse för framtiden oafvisligt påkallad. Den ifrågasatta öfverflyttningen af kyrkostämmans beslutanderätt i folkskolans angelägenheter innebär nämligen intet mindre än ett upprifvande af den i våra kommunallagar hittills gällande gränslinjen mellan den borgerliga kommunen och kyrkoförsamlingen och står i bestämd motsats till den princip, som hittills varit bestämmande för den svenska folkundervisningens utveckling i närmaste anslutning till den svenska kyrkan och de af henne representerade religiösa och sedliga lifsintressena. En sådan princip bör icke rubbas utan allsidig pröfning såväl af principens giltighet och ännu bestående bärkraft som af den ifrågasatta förändringens konsekvenser, hvilka för närvarande icke kunna öfverskådas.»

Kyrkomötets skrifvelse.

Den motivering åter, som ligger till grund för Kyrkomötets förut af mig omnämnda hemställan är af följande lydelse:

»Kyrkomötet vill obetingadt erkänna riktigheten af hvad från flera håll uttalats och i motionen särskildt framhållits, nämligen att kyrkostämman icke alltid är en lämplig institution för handhafvandet och vården af de angelägenheter, som enligt gällande förordning äro till densamma hänvisade. Särskildt gäller detta med afseende å de större samhällena, dock icke uteslutande städerna, utan äfven våra större och mera tätt bebyggda landsförsamlingar. Det ligger i öppen dag, att en institution med kanske tusental af röstberättigade icke lämpar sig att väl handhafva de icke minst på ekonomiens område betydande frågor, som falla under dess handläggning. Vid uppkommande skiljaktighet i åsikter, exempelvis angående byggnadsföretag och andra större frågor äfvensom vid val, vid hvilka tillfällen ett talrikt besök af stämman är att förvänta, blir kyrkostämman en alltför tung apparat för besluts åstadkommande. Å andra sidan är det ett kändt förhållande, att intresset för deltagande i kyrkostämmas förhandlingar oftast är ganska ringa, besluten dikteras af en tillfällig och fåtalig majoritet, som därtill är mycket växlande. Följden

blir i hvarje fall en synnerligen skadlig osäkerhet i afseende å ärendenas afgörande.

Det har under sådana förhållanden blifvit alltmer af behofvet påkalladt att få dessa ärendens handläggning öfverflyttad från en korporation, hos hvilken känslan af personligt ansvar måste göra sig mindre gällande, till valde delegerade, hvilkas sakkunskap och intresse komme att medföra en mera enhetlig och planmässig behandling af hithörande ärenden. Såsom sådana delegerade, åt hvilka kyrkostämmas beslutanderätt må kunna öfverlåtas, kunna kyrkofullmäktige, skolfullmäktige samt, i vissa fall, stads- eller kommunalfullmäktige ifrågakomma. Beträffande frågan om hvilken eller hvilka af dessa former för representation därvid bör föredragas, vill Kyrkomötet ej uttala sig, men torde detta spörsmål vid frågans behandling hos Eders Kungl. Maj:t tagas i öfvervägande.»

Gentemot den åskådning, som legat till grund särskildt för motionen inom Första Kammaren och biskop Totties motion i Kyrkomötet, har lagutskottet i sitt utlåtande anfört följande: *Lagutskottet.*

»I flera af de utlåtanden, som afgifvits öfver ofvanberörda, af de inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga utarbetade förslag till den nu ifrågasatta lagstiftningen liksom ock i den af herr Clason m. fl. i ämnet väckta motionen, hafva starka betänkligheter framförts mot att bereda möjlighet till att i vissa städer fråntaga kyrkostämma beslutanderätten i angelägenheter rörande folkskolan och i stället öfverlämna dessa, i hvad de röra ekonomiska frågor, till stadsfullmäktige. Utskottet vill icke förneka, att vissa olägenheter kunna tänkas uppkomma af en dylik öfverflyttning, men enligt utskottets uppfattning äro de härutinnan uttalade farhågorna öfverdrifna. Då de personer, som äga att å allmän rådstuga utöfva rösträtt, i stort sedt äro desamma, som äro röstberättigade å kyrkostämma, i det att endast de kommunens medlemmar, hvilka icke tillhöra svenska kyrkan, därvid tillkomma, synes det nämligen icke kunna förutsättas, att öfverflyttningen, praktiskt sedt, skulle medföra några menliga följder för folkskolans fortsatta utveckling. Erfarenheten i Stockholm och Göteborg, i hvilka städer stadsfullmaktige äga besluta rörande folkskolebudgeten och öfriga ekonomiska angelägenheter angående folkskolan samt afgöranderätten i fråga om undervisningens ordnande och tillsynen öfver densamma m. m. utöfvas af en särskild för samtliga församlingar gemensam folkskolestyrelse, gifver i hvarje fall ej stöd för den uppfattningen, att ungdomens religiösa och sedliga fostran skulle lida af en dylik anordning eller att därigenom hinder eller svårigheter skulle uppstå för ett samarbete till skolans fromma mellan de kyrkliga myndigheterna och de kommunala myndigheter, som äga att fatta beslut rörande folkskolan. Å andra sidan skulle en förän-

dring på sätt i den kungl. propositionen föreslagits af bestämmelserna beträffande rätten att fatta beslut i folkskoleärenden medföra den fördelen, att de olägenheter, som i stora församlingar onekligen vidlåda den nuvarande ordningen med kyrkostämma såsom afgörande myndighet i dessa ärenden, blefve undanröjda samt en större enhet och planmässighet vinnas i behandlingen af kommunala budgetfrågor. Det synes äfven vara riktigt, att dissenters icke uteslutas från hvarje inflytande på afgörandet af folkskolans angelägenheter, då äfven deras barn i denna åtnjuta undervisning.

Vidkommande det i herr Clasons m. fl. motion framställda yrkande, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda samt för Riksdagen framlägga förslag angående sådan ändring i kyrkostämmoförordningen af den 21 mars 1862, att kyrkostämmas beslutanderätt finge, om sådant af henne beslötes, öfverlåtas å särskilda fullmäktige, synes detsamma afse, att icke blott frågor rörande folkskolan utan äfven de kyrkliga ärenden, öfver hvilka kyrkostämma nu äger besluta, skulle öfverlämnas till handläggning af särskilda fullmäktige. Då utskottet funnit sig böra i princip godkänna det föreslagna öfverflyttandet af ärenden rörande folkskolan till stadsfullmäktige, kan utskottet gifvetvis icke biträda den i berörda motion gjorda hemställan. Gentemot motionärerna vill utskottet särskildt framhålla, att ett fullständigt upphäfvande af kyrkostämmas direkta beslutanderätt i de frågor, hvilka det hittills tillkommit kyrkostämma att vårda, innebär en omgestaltning af nu rådande förhållanden, hvilken icke uppbäres af någon allmän mening inom de samhällen, om hvilka här är fråga. Såvidt utskottet kan döma, torde det därför, äfven om möjlighet bereddes till utseende af kyrkofullmäktige, komma att dröja mycket länge innan ett dylikt öfverlåtande af kyrkostämmas beslutanderätt, särskildt i kyrkliga frågor, komme att äga rum inom något af de samhällen, som i motionen afses. Genom tillskapandet af en särskild kyrklig representation skulle i hvarje fall önskemålet att åvägabringa större enhet och planmässighet vid afgörande af kommunala budgetfrågor icke blifva tillgodosedt.»

Såsom Eders Kungl. Maj:t af hvad jag nu omförmält torde finna, har det till 1908 års Riksdag framlagda förslaget funnit vedersakare på skilda håll, först och främst från deras sida, som i förslaget se ett första steg till folkskolans skiljande från kyrkan. Då dessa icke vilja förneka, att de nuvarande kyrkostämmorna i mångt och mycket äro olämpliga att handhafva folkskolans angelägenheter, om än denna olägenhet på sina håll förklaras vara öfverdrifven, hafva de, i syfte att afhjälpa anmärkta olägenhet utan att rubba det nuvarande förhållandet mellan kyrka och skola, velat

öfverlämna kyrkostämmans beslutanderätt i folkskolans angelägenheter till särskilda fullmäktige, hvilka eventuellt skulle komma att handlägga äfven de rent kyrkliga ärenden, som nu förekomma å kyrkostämmorna.

Gentemot hvad sålunda blifvit invändt, vill jag till en början hänvisa till hvad jag förut anfört rörande kyrkostämmornas olämplighet att handlägga de ärenden, hvarom här är fråga.

Vidare vill jag i detta sammanhang framhålla, att det synes mig, som om de motståndare till det kungl. förslaget, hvarom nu är fråga, betydligt öfverdrifvit betydelsen af skillnaden mellan ett ärendes handläggning af s. k. kommunala eller s. k. kyrkliga myndigheter. Den omständigheten, att den beslutande myndigheten kallas *kyrko*stämma, innebär ju icke någon garanti för att myndighetens beslut fattas i kyrklig anda. Den uppdelning af ärendena mellan kommunala och kyrkliga myndigheter, som gjordes vid våra nuvarande kommunallagars tillkomst, torde till en stor del hafva verkställts med utgående från historiskt gifna förhållanden. Skolan var ju uppvuxen under kyrkans hägn och hänfördes därför helt naturligt till de kyrkliga angelägenheterna. Redan då var man emellertid på det klara med att de ärenden, som öfverlämnades till de rent kommunala myndigheterna, voro af den art, att deras afgörande i de större samhällena icke lämpligen kunde anförtros åt samtliga röstberättigade, och därför infördes redan från början stadsfullmäktigeinstitutionen. Däremot ansåg man, att de ärenden, hvilka den kyrkliga kommunen skulle komma att behandla, voro dels så enkla, att de kunde bedömas af en hvar församlingsledamot, dels också af den personliga art, att församlingsmedlemmen icke borde utestängas från rätten att själf deltaga i deras afgörande. Hvad skolfrågorna beträffa voro de då helt annorlunda beskaffade än nu, lätt öfverskådliga och ekonomiskt af förhållandevis ringa vikt; man anade säkerligen ej då, hvilket oerhördt uppsving folkskoleväsendet skulle inom kort ernå, och hvilken betydande plats inom kommunernas ekonomi folkskolebudgeten skulle erhålla.

Folkskolans hänförande till den kyrkliga kommunen föreföll för visso vid tiden för kommunallagarnas tillkomst såsom en naturlig sak. Det oaktadt har jag svårt att förstå, att folkskoleärendenas öfverlämnande af praktiska skäl till den borgerliga kommunen nu skulle betyda, att därigenom skolan komme att skiljas från kyrkan. När en sådan öfverflyttning äger rum under fastslående af garantier för att de kyrkliga myndigheterna alltjämt skola erhålla det inflytande öfver skolan, som hittills tillkommit dem, synes det mig skäligen likgiltigt, om kyrkostämman eller stadsfullmäktige bestämma i budgetsfrågorna. Jag finner icke i förslaget, sådant det föreligger, några bestämmelser som kunna uttydas såsom syftande att åvägabringa den af mången så fruktade skilsmässan mellan skolan och

kyrkan. De rent kyrkliga myndigheternas ställning till folkskolan förblir oförändrad. Domkapitlet har fortfarande öfverinseendet öfver skolväsendet och kan ingripa på samma sätt som förut, en prästerlig ledamot finnes äfven framdeles inom skolstyrelsen såsom speciell vårdare af kristendomsundervisningen. Lämnade man, såsom första-kammarmotionärerna önska, vården om folkskolans angelägenheter åt kyrkofullmäktige i stället för åt stadsfullmäktige, blefve nog en sådan anordning i realiteten endast en skillnad till namnet. Olikheten ligger ju endast däri, att vid val till stadsfullmäktige kunna — utöfver de å kyrkostämma röstberättigade — deltaga de s. k. dissenters; men, såsom jag förut erinrat, torde denna omständighet vara af ringa praktisk betydelse och därjämte lärer, såsom jämväl lagutskottet framhållit, äfven dissenters böra äga rätt att medverka vid afgörandet af den också för deras barn afsedda folkskolans angelägenheter.

Det återstår då att något vidröra den anmärkningen, att ett öfverflyttande af folkskoleväsendet på stadsfullmäktige skulle vara onödigt, och att man, genom att anlita kyrkofullmäktigeinstitutionen skulle kunna, utan att onödigtvis inkräkta på den i kommunallagarna gifna dualismen, på en gång få de anmärkningar ur världen, som riktats mot kyrkostämman såsom folkskolemyndighet, och därjämte förskaffa sig en institution, som bättre än kyrkostämman skulle vara ägnad att taga hand om de rent kyrkliga angelägenheterna. I likhet med lagutskottet tror jag för min del icke, att något egentligt behof framträdt rörande sistnämnda angelägenheters skiljande från kyrkostämmans handläggning, åtminstone icke ännu. Att så däremot är förhållandet med skolfrågorna, torde vara allmänt erkändt. Ur budgetssynpunkt är det ju gifvetvis en fördel, om de ekonomiskt tyngande skolärendena förenas med kommunens öfriga budgetsfrågor, och en sådan anordning lärer icke stå hindrande i vägen för att, om förhållandena skulle visa sig påkalla införandet af kyrkofullmäktige för de rent kyrkliga angelägenheternas behöriga handläggning, bringa en dylik anordning till stånd. Att nu, innan en tvingande nödvändighet föreligger, tillgripa en utväg, som icke synes uppbäras af en allmän mening, hvars praktiska värde är omtvistadt, och som gifvetvis icke skulle kunna undgå att på ett betänkligt vis förminska församlingsintresset i rent kyrkliga frågor, synes mig icke tillrådligt. Inom Andra Kammaren höjdes icke heller en röst för ett sådant ordnande af förhållandena.

Om sålunda det af Eders Kungl. Maj:t framlagda förslaget synts en och annan alltför genomgripande och rent af farligt, saknas å andra sidan icke de, som funnit detsamma icke vara nog radikalt. Såsom jag förut

anfört hafva inom Andra Kammmaren dels V. Rydén, dels ock J. Byström m. fl. påyrkat vissa förändningar i det framlagda förslaget.

Motioner inom Andra Kammaren.

Hvad Rydéns motion angår öfverensstämmer den till sitt syfte med en från centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärarförening till Eders Kungl. Maj:t inkommen framställning, till hvilken jag strax återkommer. Beträffande åter den af Byström m. fl. väckta motionen anser jag mig här böra nämna hvad till stöd för densamma anförts. Det heter i sagda motion:

»Om en så kallad främmande trosbekännare, t. ex. en duktig och för saken intresserad metodist, som ju icke kunnat få utträda ur statskyrkan utan att bekänna sig vara en kristen, blefve invald i folkskolestyrelsen, skulle han icke få deltaga i ärenden, som röra kristendomsundervisningen, under det att kanske en annan ledamot, som föga eller intet intresse hade för sådana frågor, skulle få däri deltaga. Kan detta vara rätt och klokt?

Som exempel på att äfven en dissenter kan med fördel användas i fråga om förtroendeuppdrag på skolans område må anföras. I en socken i mellersta Sverige invaldes en baptist, som lagligen utträdt ur statskyrkan, i skolrådet. När man sedan frågade prästen, som väl visste hvad han gjorde, och som för öfrigt äfven varit ledamot af Riksdagen, huru han kunde tillåta, att en främmande trosbekännare invaldes i skolrådet, svarade han, att dels ville folket hafva honom och dels var han en af de bästa och mest intresserade för skolan. Att äfven dissenters kunna vara lämpliga för förtroendeuppdrag på skolområdet, vitsordas ju också af Kungl. Maj:t».

Beträffande den Byströmska motionen vill jag allenast erinra, att om det än kunde tänkas fall, då uteslutning af en viss dissenter från handläggning af kristendomsärenden kunde synas obefogad, det väl i allmänhet måste anses vara i sin ordning att, då kristendomsundervisningen afser statskyrkans bekännelseform, icke personer med därifrån afvikande åskådning deltaga i undervisningens anordnande eller kanske inverka på dess innehåll. Jag nödgas alltså och med åberopande af de utaf åtskilliga myndigheter förut framförda skälen vidhålla förslaget äfven i denna del.

Jag återgår nu till mitt anförande i statsrådet den 3 april 1908. Jag yttrade då vidare.

Lagens tillämplighetsområde.

»Hvad denna lags tillämplighetsområde angår synes mig densamma ej kunna eller böra tillämpas på sådana stadsförsamlingar, som bilda skoldistrikt tillsammans med en eller flera landsförsamlingar. Dessa senare kunna icke på något lämpligt sätt ställas i förhållande till stadsfullmäk-

tige i stadsförsamlingen. Vill en dylik stadsförsamling komma in under den nu föreslagna lagstiftningens tillämplighetsområde, torde församlingen böra antingen frigöra sig från gemensamheten med vederbörande landsförsamling i afseende å skolväsendet eller ock, därest detta af ett eller annat skäl icke låter sig göra, söka med sig införlifva landsförsamlingen.

I öfrigt delar jag beträffande lagstiftningens tillämplighetsområde helt och hållet de sakkunniges uppfattning. Det kan icke uppdragas någon acceptabel gränslinje mellan de städer, där man på förhand kan säga, att lagstiftningen bör tillämpas, och öfriga städer. Vid sådant förhållande torde det få ankomma på vederbörande stad att afgöra, huruvida på grund af särskilda omständigheter den nya ordningen bör där komma i utöfning, och denna valrätt bör stå öppen för hvarje stad, stor eller liten, där stadsfullmäktigeinstitutionen är införd.

Styrelse för folkskolan.

Jag har redan framhållit vikten af att stadsfullmäktige få till sitt stöd en väl organiserad skolstyrelse, hvilken skulle öfvertaga icke blott de skolrådet nu tillkommande göromål utan äfven en del af kyrkostämmans åligganden, t. ex. i fråga om tillsättande af lärare. Hur bör nu denna styrelse organiseras? Det framgår af utlåtandena i ärendet, att två motsatta ståndpunkter härutinnan framträdt: den ena, att då stadsfullmäktige skola hafva högsta beslutanderätt i skolfrågor, och skolstyrelsen i stort sedt är endast en verkställande myndighet, skolstyrelsen bör hafva samma ställning till stadsfullmäktige som deras nämnder och sålunda äfven tillsättas af fullmäktige, samt den andra, att, ehuru praktiska skäl göra det lämpligt att icke bibehålla kyrkostämman vid dess beslutanderätt med afseende å skolärenden, den dock fortfarande bör tillerkännas rätten att utse skolstyrelse, hvilken därigenom komme att utgöra ett mera direkt uttryck för de skolintresserades åsikter i skolfrågor och sålunda i någon mån kunde motväga stadsfullmäktiges måhända af öfvervägande ekonomiska skäl bestämda hållning.

För båda ståndpunkterna kunna goda skäl anföras. Ingendera bör därför helt undertryckas på den andras bekostnad. En lämplig medelväg synes mig därför vara att i enlighet med de sakkunniges förslag låta hälften af skolstyrelsens ledamöter utses af kyrkostämman och den andra hälften af stadsfullmäktige. De af vissa myndigheter föreslagna tilläggen, såsom att stadsfullmäktige skulle vara pliktiga utse vissa ledamöter af skolstyrelsen inom sin egen krets, att särskild hänsyn skulle af stadsfullmäktige vid valen tagas till att föräldrar och målsmän för skolbarn blefve representerade i skolstyrelsen o. s. v., synas mig icke förtjäna det afseende, att särskilda bestämmelser i sådant syfte skulle vara erforderliga.

Däremot torde i detta sammanhang böra upptagas till allvarligt beaktande en väckt fråga angående särskild röstgrund vid kyrkostämmas val af ledamöter i skolstyrelsen.

Till Kungl. Maj:t har den 3 september 1907 inkommit en skrifvelse, däri omnämnts, att vid möte i Göteborg i april 1906 mellan representanter för folkskollärare i Sveriges större städer behandlats, bland annat, frågan om öfverflyttning af folkskoleärendena i de större städerna från kyrkostämman till stadsfullmäktige, samt hemställts, att Kungl. Maj:t måtte vid en eventuell dylik öfverflyttning därifrån undantaga val till skolstyrelse (skolråd) på så sätt, att halfva antalet ledamöter i denna styrelse valdes genom omedelbara val efter principen: en person, en röst.

Vidare har centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärarförening genom sitt verkställande utskott den 8 februari 1908 till Eders Kungl. Maj:t inkommit med en underdånig framställning af följande innehåll: Centralstyrelsen hade funnit sig böra tillse, att de lärarkretsar, som tillhörde föreningen och hade sin verksamhet inom rikets större och medelstora städer, måtte blifva i tillfälle att yttra sig om de sakkunniges betänkande i nu ifrågavarande ärende. I enlighet härmed hade centralstyrelsen under december 1907 till lärarföreningarna i alla städer med minst 8,000 invånare utsändt ett aftryck af såväl förslaget till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer som ock de viktigaste paragraferna i förslaget till folkskolestadga för vissa städer, i hvilka folkskoleväsendet handhades af stadsfullmäktige, hvarjämte styrelsen anmodat lärarföreningarna att uttala sina önskemål med afseende å förslagen. Med anledning häraf hade inkommit uttalanden i ärendet från 26 lärarföreningar äfvensom från åtskilliga enskilda lärare. De flesta af dessa hänförde sig till bestämmelserna i förslaget till folkskolestadga. Centralstyrelsen hade dock trott det vara lämpligast att uppskjuta behandlingen af önskemålen rörande folkskolestadgan, till dess lagförslaget blifvit afgjordt af Riksdagen, och anhölle att framdeles få inför Eders Kungl. Maj:t göra de underdåniga framställningar i afseende på stadgeförslaget, hvartill omständigheterna kunde föranleda. Beträffande de af lärarföreningarna uttalade önskemålen i afseende på lagförslaget vore det särskildt ett ändringsförslag, som mycket enhälligt blifvit förordadt, nämligen att i lagförslaget borde inrymmas bestämmelse därom, att vid det val af ledamöter i skolstyrelsen, som skulle förrättas å kyrkostämma, hvarje röstande borde äga endast en röst. En dylik bestämmelse skulle vara ägnad att tillmötesgå berättigade önskningar i fråga om föräldraintressets tillgodoseende vid valet, hvilket för folkskolans utveckling, vore af utomordentligt stor betydelse samt syntes äfven i öfrigt

äga skäl för sig. Centralstyrelsen ville därför förorda densamma och anhölle alltså i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t vid aflåtande till Riksdagen af proposition om förslag till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer måtte i nämnda lagförslag införa bestämmelse därom, att vid det val af ledamöter i skolstyrelsen, som skulle tillkomma kyrkostämma, hvarje röstande skulle äga allenast en röst.

Den tanke, som tagit sig uttryck i de nu omnämnda framställningarna, kan ju synas tilltalande och betydelsen för folkskolan af att densamma utaf barnens föräldrar och målsmän omfattas med intresse och förtroende får icke underskattas. Jag vill emellertid i detta sammanhang till en början framhålla, att ett sådant intresse och förtroende äfven under nuvarande förhållanden i hög grad kommit folkskolan till del. Att redan nu, innan den föreslagna organisationen blifvit genomförd och dess verkningar låta sig öfverskådas, taga ett så radikalt afsteg från de vid kyrkostämma hittills gällande rösträttsbestämmelser, synes mig, särskildt som den föreslagna lagen icke skulle komma att tillämpas annat än i vissa städer, icke tillrådligt. För öfrigt, är föräldraintresset verkligen starkt och vaket, skall det nog under de nya förhållandena veta att göra sig gällande likaväl som under de gamla.

Utom de valda ledamöterna förekommer enligt sakkunniges förslag en självskrifven ledamot, under det att en af de sakkunnige, sedermera biträdd af åtskilliga myndigheter, förordat flera, dock högst tre, prästerliga ledamöter, där flera kyrkoherdar än en finnas inom staden. Att kristendomsundervisningen inom folkskolan fortfarande bör innehafva den framskjutna ställning, att samma undervisning bör äga sin särskilda målsman inom skolstyrelsen, därom är jag ense med de sakkunnige, men finner ej anledning att frångå hvad deras flertal föreslagit därom, att i skolstyrelser blott skulle finnas *en* målsman för kristendomsundervisningen, och att, där flera kyrkoherdar finnas i samma stad, åt vederbörande domkapitel bör anförtros att förrätta val dem emellan.»

Motion inom Andra Kammaren.

De synpunkter i fråga om sättet för utväljande af ledamöter af skolstyrelsen, mot hvilka jag i mitt yttrande den 3 april 1908 vände mig och hvilka jag fann mig icke kunna acceptera, hafva inför Riksdagen framförts och vidare utvecklats i den Rydénska motionen. Däri framhölls hufvudsakligen följande. Det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget innebure en organisatorisk orimlighet, i det att majoriteten af folkskolestyrelsen skulle tillsättas af andra korporationer än stadsfullmäktige. Det naturligaste vore, att stadsfullmäktige tillsatte hela folkskolestyrelsen. Men å andra sidan vore stadsfullmäktige i stort sedt

i hög grad ensidiga representanter för sådana samhällsklasser, hvilkas barn icke erhölle sin undervisning i folkskolan, och utan den starkt framåtdrifvande faktor, som föräldraintresset innebure, hämmades hvarje skola i sin utveckling. Det vore väl ock i någon mån detta, som varit bestämmande för Kungl. Maj:ts förslag att förlägga valet af folkskolestyrelsens ena hälft till kyrkostämma. I den mån denna anordning åsyftat att bereda föräldraintresset inflytande i folkskolestyrelsen vore den emellertid fullkomligt förfelad, så länge man bibehölle nu gällande röstgrund. Det syntes äfven ur föräldraintressets synpunkt obetingadt fördelaktigare, därest röstgrunden lämnades oförändrad, att stadsfullmäktige valde hela folkskolestyrelsen. Men bättre än en sådan anordning vore att låta valet af halfva skolstyrelsen med lika rösträtt för alla äga rum å allmän rådstuga, vid hvilken äfven dissenters ägde rösträtt. Det öfverensstämde föga med de åsikter och principer, som på andra områden gjorde sig gällande, att bibehålla prästens självskrifvenhet såsom ledamot af skolstyrelsen. Den plats däri, som härigenom skulle blifva ledig, borde besättas af stadsfullmäktige, som härigenom komme att tillsätta majoriteten inom styrelsen.

Hvad sålunda anförts är icke af beskaffenhet att förmå mig frångå den ståndpunkt jag i fjol intog i denna fråga. Visserligen vill jag icke förneka, att öfverflyttningen af vårdnaden om folkskoleväsendet på stadsfullmäktige rent teoretiskt skulle kunna anses medföra såsom konsekvens, att fullmäktige också utse ledamöterna i den nämnd, folkskolestyrelsen, som skall hafva ledningen af folkskolorna. Men jag måste å andra sidan vidhålla, att äfven föräldraintresset har rätt att göra sig gällande vid utseende af ledamöterna i folkskolestyrelsen och att detta lämpligast sker genom val å kyrkostämma. Att, såsom motionären föreslagit, för tillgodoseende af nämnda intresse, hvilket skulle förefinnas hufvudsakligen hos innehafvarna af de små fyrktalen, som förmenas icke skola kunna göra sig gällande å kyrkostämma, åter upplifva institutionen allmän rådstuga och för densamma skapa en särskild röstgrund, synes mig desto mindre erforderligt, som enligt de ändrade bestämmelser rörande rösträtt inom kommunerna, som från och med år 1910 komma att vara gällande, de lägst beskattades inflytande högst betydligt ökas.

Jag vidhåller äfven min ståndpunkt i afseende å prästens självskrifvenhet såsom ledamot i folkskolestyrelsen. Beträffande frågan om hans självskrifvenhet såsom ordförande däri tillåter jag mig hänvisa till statrådsprotokollet den 3 april 1908. Jag yttrade då:

Skolstyrelsens ordförande.

»Att kyrkoherden vid tiden för tillkomsten af våra ännu gällande kommunallagar förklarades självskrifven såsom ordförande i skolrådet var

en naturlig följd af att den svenska folkskolan uppkommit under kyrkans hägn och från början hufvudsakligen varit en religionsskola. Det fanns ock på den tiden inom större delen af vårt lands församlingar ingen annan än prästen, som ägde bildning och intresse för folkskolan i tillräckligt hög grad för att kunna fylla den redan då viktiga posten såsom skolrådets ordförande. Sedan dess har mycket förändrats. Folkskoleväsendet har utvecklats med stora steg och undervisningen i rent världsliga ting intager nu en betydande plats vid sidan af religionsundervisningen. Den arbetsbörda, som blifvit pålagd skolrådets ordförande och som det således åligger prästen att å ämbetets vägnar bära, är numera i vanliga fall ganska afsevärd och innebär en högst betydande ökning i prästens ämbetsgöromål. Därtill kommer, att det i sådana fall, där prästen saknar de personliga förutsättningarna, såsom förmåga att leda förhandlingar, snabbhet i uppfattningen, med ett ord de egenskaper, som kräfvas af en driftig kommunalman, det skall för prästen kännas svårt att nödgas bekläda en ställning, som han icke tror sig om att uppbära, liksom under sådana omständigheter ärendena blifva därpå lidande. Jag tror därför, att det ur dessa sunpunkter i många fall skulle för prästen kännas såsom en stor lättnad att blifva befriad från skolärendena, men jag tror ock, att den tid ännu icke är kommen, då man, hvad landsbygdsförsamlingarna angår, kan utan men för skolväsendet befria prästen från denna arbetsbörda. I de flesta församlingar på landsbygden är nog ännu prästen den, som bäst känner och mest intresserar sig för folkskoleväsendet. Ett upphäfvande af prästens självskrifvenhet såsom skolrådsordförande skulle säkerligen på många håll hämma skolväsendets utveckling och dessutom i de flesta fall vålla de ofta fattiga landsförsamlingarna dryga utgifter, då det nog skulle befinnas omöjligt att få någon kompetent person, som i stället för prästen åtoge sig att utan ersättning sköta folkskolans angelägenheter.

Annorlunda ställer sig saken i regel uti städerna. Där torde icke saknas personer, som äga grundlig allmänbildning och som enbart af intresse för folkskolans uppgifter äro villiga att ersätta prästen såsom ordförande i skolstyrelsen, liksom man kan vara förvissad att där kunna finna personer, skickade att uppbära en ordförandes kall. Sitter prästen inne med sådana förutsättningar, lärer han väl ock, om han eljest därtill är villig, komma att utses till ordförande. Att vid sådant förhållande fasthålla vid den gamla anordningen synes icke lämpligt; och jag kan därför icke annat än instämma i de sakkunniges förslag, enligt hvilket skolstyrelsen skall äga att själf välja sin ordförande.»

De sakkunniges speciella motivering till lagförslagen och myndigheternas yttranden därom.

Jag öfvergår nu till ett upprepande af den redogörelse jag den 3 april 1908 lämnade för de sakkunniges särskilda motivering till de af dem framlagda lagförslagen äfvensom för myndigheternas utlåtanden härom.

Lagen ang. folkskoleväsendet i vissa städer.

Hvad angår de särskilda bestämmelserna i de sakkunniges förslag till *lag angående folkskoleväsendet* hafva, enligt de sakkunniges förklarande, dessa uppgjorts så mycket som möjligt efter mönstret af redan gällande lag för Stockholm samt innehållet i den för folkskoleöfverstyrelsen i hufvudstaden utfärdade instruktion. De sakkunnige hafva nämligen ansett ändamålsenligt att i själfva lagen intaga en del föreskrifter om skolstyrelsens konstituerande, protokollsföring hos densamma m. m., hvilka för Stockholm återfinnas i berörda instruktion samt för riket i öfrigt äro intagna i gällande kyrkostämmoförordnings stadganden om skolråd.

§ 1.

Beträffande den föreslagna *§ 1* hafva de sakkunnige anfört endast följande: Till frågan om folkskolan hade äfven lagts ärenden, som rörde uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn. Dessa senare ärenden syntes så mycket hellre böra följa samma ordning som folkskoleangelägenheterna, som de i regel nu handhades af vederbörande skolråd eller skolstyrelse. Då denna anordning befunnits lämplig, torde det vara af vikt att sörja för att den för framtiden kunde få bestå äfven i de städer, där folkskoleväsendet öfverflyttades till stadsfullmäktige. Den omständigheten, att barnavårdsärenden öfverflyttades till stadsfullmäktige, hindrade å andra sidan icke, att, om så befunnes tjänligare, en särskild barnavårdsnämnd utsåges.

I fråga om denna § har på en mängd håll anmärkts, att uttrycket »vederbörande» såsom utmärkande den, som ägde göra framställning om folkskoleväsendets öfverflyttning på den borgerliga kommunen, vore otydligt; och har det föreslagits, att detta ord måtte utbytas mot »kyrkostämma» eller »stadsfullmäktige och kyrkostämma» eller »stadsfullmäktige eller kyrkostämma».

I fråga om församlingsbibliotek har domkapitlet i Uppsala funnit det oegentligt, att sådana bibliotek icke skulle få af de särskilda församlingarna upprättas eller att de skulle stå under någon annan vård än den församlingarna själfva bestämde. Domkapitlet i Härnösand har likaledes uttalat den uppfattningen, att vården om församlingsbibliotek vore en den kyrkliga församlingens angelägenhet och därför borde af dess organ, kyrkostämman, handläggas. Biskopen N. Lövgren har funnit det oklart, huruvida församlings rätt att bekosta och innehafva särskilda församlingsbibliotek genom den föreslagna lagen skulle upphäfvas.

Beträffande öfverflyttningen af frågor om uppfostran åt vanartade

och i sedligt afseende försummade barn hafva en hel del anmärkningar framställts. Till dessa återkommer jag i annat sammanhang.

Såsom af lagförslaget framgår, har i § 1 inryckts den bestämmelsen, att kostnaderna för de i paragrafen omförmälda ändamål skola beslutas och utgöras på sätt om kommunalutskylder är stadgadt.

Emellertid finnes i § 58 af gällande folkskolestadga en bestämmelse, som medgifver skoldistrikt att såsom bidrag till kostnaderna för skolväsendet af hvar och en, som erlägger mantalspenningar, upptaga en särskild personlig afgift. Med anledning af denna bestämmelse anmärktes hos kyrkostämman i Norrköping, att stadskommun äfven efter öfverflyttning af skolärendena till stadsfullmäktige borde äga rätt att i samma utsträckning, som för andra skoldistrikt är tillåtet, upptaga särskild skolafgift af hvar och en, som är skyldig att erlägga mantalspenningar.

§ 2. Beträffande *§ 2* hafva de sakkunnige erinrat, att denna § ägde motsvarighet i § 6 i gällande lag angående folkskoleväsendet i Stockholm samt afsåge att ordna förhållandena vid öfvergången till den nya ordningen.

I afseende å ***mom. 1*** i den föreslagna paragrafen har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jämtlands län gjort följande erinran: Ifrågavarande stadgande, hvilket vore hämtadt från Stockholmslagen, vore utan tvifvel där befogadt och rättvist, helst det väl finge antagas, att det ej där tillkommit utan en undersökning rörande de förhållanden, som det afsett att reglera. Men det kunde sättas i fråga, om det utan en dylik föregående undersökning kunde uppställas såsom oeftergiflig regel med afseende på förhållandena i allmänhet inom de samhällen, på hvilka den nu föreslagna lagen kunde komma att tillämpas, helst det torde kunna understundom uppstå ovisshet, huru pass vidsträckt orden »egendom och medel» skulle tagas. I viss mån reglerades visserligen detta stadgande af det i mom. 3, men det syntes dock kunna tänkas, särskildt där en stad utgjordes af flera församlingar, att den föreslagna bestämmelsen i vissa fall skulle verka orättvist eller obilligt. Då Kungl. Maj:t med afseende å hvarje stad skulle hafva att pröfva, huruvida frågor om folkundervisningen finge öfverflyttas på stadsfullmäktige, syntes det ock vara riktigast, att Kungl. Maj:t i hvarje särskildt fall bestämde, huru med de i mom. 1 omförmälda rättigheter skulle förhållas. Att den princip, som i detta stadgande uttalades, vore riktig, kunde emellertid ej sättas i fråga, och den borde därför ock angifvas i lagen, under förbehåll likväl af Kungl. Maj:ts bestämmanderätt i hvarje särskildt fall.

Samme befallningshafvande har gent emot stadgandet i ***mom. 2*** anmärkt, att hvad där föreskrefves borde vara gällande äfven utan före-

skrift, samt att giltigheten af före öfverflyttningen i gällande laga ordning fattade beslut ej borde vara inskränkt allenast till sådana, som rörde aflönings- och pensionsförhållanden, ehuruväl naturligen besluten, i den mån tredje mans rätt ej till annat förbunde, kunde upphäfvas eller ändras af stadsfullmäktige, likasom detta ock kunnat göras af kyrkostämma.

Slutligen har samma myndighet erinrat, att bestämmelsen i *mom. 3* syntes vara af annan innebörd än motsvarande bestämmelse i Stockholmslagen. Då det på förhand väl knappast kunde afgöras, hvad som vore lämpligt eller icke med afseende å hvarje särskild disposition eller testamentsanslag, samt betydelsen af orden »hvad särskildt är eller varder stadgadt» i det sammanhang, de här förekomme, icke förefölle fullt klar, syntes ett stadgande i öfverensstämmelse med det i Stockholmslagen vara att föredraga. — Biskop Lövgren har vid detta mom. erinrat, att död mans vilja kunde lägga hinder i vägen för att skolstyrelse trädde i stället för skolråd i fråga om dispositioner och testamentsanslag, samt att således en utredning måste föregå lagstiftning i ämnet.

§ 3 i lagförslaget har gifvit de sakkunnige anledning till den erinran allenast, att det befunnits ändamålsenligast, att en särskild folkskolestadga blefve gällande för städer, där lagen finge sin tillämpning, likasom en sådan särskild stadga gällde för Stockholm. *§ 3.*

I afseende på *§ 4* hafva de sakkunnige anfört, att, då styrelsen för folkskolan i de städer, som i lagen afsåges, skulle erhålla en i viss mån olika ställning mot skolråden i allmänhet, hade det befunnits önskligt att gifva denna styrelse en särskild benämning; och hade såsom sådan upptagits ordet »skolstyrelse». *§ 4.*

Stadsfullmäktige i Södertälje hafva emellertid ansett denna benämning kunna gifva anledning till förväxling, då inom en stad ofta funnes flera olika skolstyrelser, hvarför benämningen »folkskolestyrelse» vore att föredraga.

Vidkommande bestämmelserna i *§ 5* hafva de sakkunnige — utöfver hvad de yttrat i den allmänna motiveringen — framhållit följande: *§ 5.*

För den händelse i framtiden kyrkofullmäktige skulle i ett eller flera af hithörande stadssamhällen träda i kyrkostämmas ställe, torde det falla af sig självt, att kyrkostämmas rätt att välja ledamöter i skolstyrelse då öfverginge på kyrkofullmäktige.

I enlighet med de nu gällande allmänna föreskrifterna om valperiod för skolrådsledamot hade intagits bestämmelse, att valet skulle afse en period af fyra år, och hade denna tid ansetts böra gälla äfven för ledamot, som valdes af domkapitel. Likaledes hade efter nu gällande föreskrifter om val af suppleanter i skolråd upptagits motsvarande bestämmelser alle-

nast med den ändring, som påkallades däraf, att valen skulle ske dels af stadsfullmäktige och dels å kyrkostämma.

För ledamöter, som skulle utses af stadsfullmäktige, hade det ansetts, att valbarhetsbestämmelserna borde affattas i likhet med hvad som enligt lagen den 7 juli 1905 gällde för Stockholm.

Härigenom gjordes väl möjligt att i motsats mot hvad nu vore fallet, då val af skolråd skedde å kyrkostämma, till ledamot af folkskolestyrelsen välja jämväl främmande trosbekännare och den, som anmält sig till utträde ur svenska statskyrkan. Men då sådana personer ju, likasom andra samhällsmedlemmar, kunde hafva sina barn i folkskolan och finge genom sina skatter bidraga till folkskoleväsendet, torde det icke vara på sin plats att utesluta dem från valbarhet till ledamöter i folkskolestyrelsen. Då det dessutom vore stadsfullmäktige, som skulle förrätta valen, syntes man icke behöfva befara några ytterligheter i dessa afseenden.

För ledamöter i skolstyrelsen, som fortfarande skulle utses å kyrkostämma, hade bestämmelserna om valbarhet ansetts böra så nära som möjligt ansluta sig till dem, som upptagits beträffande valbarhet för de af stadsfullmäktige utsedda ledamöterna. De ändringar i sak, som härigenom skett i nu gällande föreskrifter, bestode egentligen däri, att den, som tillhörde kyrkoförsamlingens redovisningsskyldiga och aflönade betjänte, äfven skulle kunna väljas till ledamot i skolstyrelsen. Mot denna och öfriga obetydliga förändringar syntes emellertid någon befogad erinran ej vara att göra.

Såsom ofvan nämnts, afsåge inledningsorden till § 5 att lämna öppet att för städer, där redan bestående förhållanden nödvändiggjorde *särskilda* föreskrifter om skolstyrelsens sammansättning, sådana måtte kunna meddelas af Eders Kungl. Maj:t.

I flera af de afgifna yttrandena hafva ock särskildt erinrats om att inledningsorden till § 5 medgifva särskilda anordningar i fråga om skolstyrelsen, där sådana redan finnas eller kunna anses önskvärda. Så förklarar t. ex. direktionen för Prins Gustafs folkskola i Uppsala, hvars yttrande kyrkostämman åberopat såsom sitt, att direktionen tillstyrkte förslaget under förutsättning, att i fråga om skolstyrelsen möjlighet bereddes stadssamhällena att i enlighet med § 5 och utan hinder af § 6 mom. 1 med Konungens begifvande antingen bibehålla redan befintliga, i enlighet med särskilda föreskrifter grundade och organiserade skolstyrelser eller, där så kunde finnas af omständigheterna påkalladt, inrätta sig på annat sätt än lagen i allmänhet stadgade.

Bestämmelsen i *mom. 1* af § 5, att de ledamöter af skolstyrelsen, hvilka väljas af kyrkostämman, skola, där kyrkoförsamlingarna äro flera,

väljas å gemensam kyrkostämma med dessa, har föranledt den erinran från Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands län, att genom lagstiftning borde beredas möjlighet att för sådana val indela skoldistrikt, som bestå af ett stort antal församlingar och hafva en mycket stor folkmängd, i valkretsar.

Angående de öfver *mom. 2* i samma paragraf afgifna yttranden har jag delvis utlåtit mig i annat sammanhang. Utom de anmärkningar, som då omnämndes, hafva beträffande ifrågavarande bestämmelser erinringar gjorts äfven i ett annat afseende, nämligen rörande de förhållanden, som ansetts böra utesluta valbarhet till ledamotskap af skolstyrelsen.

Enligt förordningen om kommunalstyrelse i stad äger en hvar välfrejdad svensk undersåte, som är medlem af en stadskommun samt förbunden att erlägga skatt till kommunen och icke häftar för oguldna stadsutskylder, att vid allmän rådstuga deltaga i öfverläggningar och beslut rörande stadens angelägenheter. Stadsfullmäktige väljas ibland stadens röstberättigade män; dock att den ej kan vara stadsfullmäktig, som icke uppnått 25 års ålder, ej heller den som icke råder öfver sig och sitt gods; den, som till borgenärer all sin egendom afträdt och icke, på sätt lag förmår, gitter visa, att han är befriad från deras kraf; den som är förlustig medborgerligt förtroende, eller genom utslag, hvilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till förlust af sådant förtroende, eller den som är ställd under framtiden för brott, hvilket medför nämnda påföljd; samt den som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan eller att i rikets tjänst vidare nyttjas.

Förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd bestämmer, att rättighet att deltaga i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut tillkommer i stad den, som vid allmän rådstuga äger rösträtt, främmande religionsbekännare och de, som anmält sig till utträde ur svenska kyrkan, härifrån likväl undantagna. Samma förordning angifver också de omständigheter, som skola utgöra hinder för ledamotskap i kyrkoråd eller skolråd, och uppräknar därvid samtliga de förhållanden, som, enligt hvad ofvan sagts, enligt förordningen om kommunalstyrelse i stad grunda obehörighet att vara stadsfullmäktig, hvarjämte kyrkostämmoförordningen tillägger, att den icke kan vara ledamot af kyrkoråd eller skolråd, som är oberättigad att deltaga i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut, och ej heller den, som tillhör kyrkoförsamlingens redovisningsskyldiga och aflönade betjänte.

Det har nu anmärkts från åtskilliga håll, att, då de sakkunnige föreslagit, att de ledamöter af skolstyrelsen, hvilka väljas af stadsfullmäktige, skola utses bland stadens vid stadsfullmäktigeval röstberättigade invånare,

som uppnått 25 år, samt de, hvilka väljas å kyrkostämma, bland de å kyrkostämman röstberättigade, som uppnått 25 års ålder, så kunna till ledamöter af skolstyrelsen utses personer, hvilka enligt bestämmelse i kommunalförfattningarna icke skulle varit valbara till stadsfullmäktige eller till ledamöter af kyrko- och skolråd. Ett dylikt förhållande kunde, förmenar man, icke anses tillfredsställande.

Mot öfriga bestämmelser i § 5 hafva några anmärkningar icke förekommit.

§ 6. Rörande *§ 6* hafva de sakkunnige — efter erinran om att skolstyrelsen borde själf för hvarje kalenderår utse ordförande och vice ordförande — vidare anfört, att i senare delen af denna § hufvudsakligen efter mönstret af det förslag, som i samma ämne framkommit från folkskoleöfverstyrelsen i Stockholm, intagits föreskrifter, åsyftande att bereda möjlighet för skolstyrelse att till lättnad för sina arbeten kunna öfverlämna vissa ärenden åt afgörande af delegationer eller nämnder. Med de restriktioner, som i dessa afseenden föreslagits, torde enligt de sakkunniges mening några missförhållanden icke vara att befara af ett sådant medgifvande. Naturligtvis skulle en dylik anordning få sin hufvudsakliga betydelse för de mycket stora stadssamhällena.

Från i ärendet hörda myndigheter hafva i fråga om denna § anmärkts: Ordförandevalet borde, därest kyrkoherdes självskrifvenhet såsom ordförande upphörde, afse längre tid än ett år, på det att någon kontinuitet måtte finnas på denna kräfvande post. Allenast i särskilda undantagsfall borde ärende få företagas till afgörande annat än i skolstyrelsen. Att däremot åt delegerade öfverlåta ärenden till den mångfald och af den omfattande art, som i denna § afsåges, vore ej lämpligt eller ens tillrådligt. Den möjligheten vore icke utesluten, att de af kyrkostämman valda ledamöterna i skolstyrelsen alldeles icke komme att deltaga i behandlingen af de ärenden, som handlades af delegerade eller nämnder, i följd hvaraf församlingen helt och hållet komme att uteslutas från befattning med vissa folkskoleärenden. Uttrycket »åtgärder med vanartade skolbarn» borde utbytas mot »åtgärder med vanartade och i sedligt afseende försummade barn». Slutligen vore uttrycket »minst tre hafva deltagit i beslutet och samtliga tillstädesvarande varit om beslutet ense» icke tydligt eller lämpligt och borde ändras antingen så, att orden »samtliga tillstädesvarande» uteslötes, eller därhän, att för bindande beslut enighet mellan de beslutande erfordrades allenast i det fall, att endast tre varit tillstädes.

§§ 7—10. I fråga om *§§ 7—10* hafva de sakkunnige anmärkt allenast, att de i dessa §§ intagna föreskrifter vore hämtade dels från den för hufvud-

staden gällande lagstiftning om folkskoleväsendet och dels från den allmänna kyrkostämmoförordningen.

Det har rörande dessa §§ erinrats allenast, att bestämmelse saknades om hvem som skulle leda ordförandevalet och föra protokoll vid skolstyrelsens sammanträden, äfvensom att i större samhällen skolstyrelsens ordförande ej kunde hafva tid att vårda styrelsens handlingar samt hålla register öfver dem.

Vidkommande slutligen *§ 11* hafva de sakkunnige anfört, att i denna § intagits de allmänna föreskrifter, som ansetts erforderliga för att ordna dels den nya skolstyrelsens ställning till stadsfullmäktige dels ock dess allmänna förhållande till folkskoleväsendet och om detsamma utfärdade författningar. *§ 11.*

Mot bestämmelserna i denna § hafva gjorts många anmärkningar. Man har särskildt ansett dem för knapphändiga och därjämte äfven till sitt innehåll otydliga.

Beträffande *mom. 1* har tydligen stor tveksamhet rådt angående den ställning skolstyrelsen skulle komma att intaga gent emot stadsfullmäktige. Så yttrar biskop Lövgren: Den ställning, som i denna § tilldelades skolstyrelsen i förhållande till stadsfullmäktige, vore väl knappast riktig. Skolstyrelsen skulle ju vara självständigt ansvarig för sina åtgärder och det delvis inför myndighet, hvarunder stadsfullmäktigeinstitutionen alls icke sorterade. Dess medlemmar vore ju ock delvis insatta af annan valkorporation än stadsfullmäktige. Mom. 1 måste därför antingen bortfalla eller erhålla annan lydelse. — Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jämtlands län finner det osäkert, om det kan låta sig göra att likställa skolstyrelse i dess förhållande till stadsfullmäktige med de för olika ändamål tillsatta förvaltande verk och styrelser, som kunde finnas i städerna, såsom drätselkammare, hamndirektioner, sjukhusstyrelser, fattigvårdsstyrelser m. fl., hvar inom sitt område, och framkastar den frågan, huru det skulle gå, om olikhet härutinnan rådde dessa verk och styrelser emellan. Vidare anför samma myndighet: En brist i lagförslaget syntes ock vara, att intet stadgande funnes om en så viktig sak, som skolstyrelsens ansvar för omhänderhafda medel. Måhända hade man ansett detta afhjälpt genom hänvisningen till kyrkostämmoförordningens föreskrifter om skolråd i mom. 3 af den föreslagna § 11, hvilka föreskrifter förklarades skola gälla i tillämpliga delar äfven beträffande skolstyrelsens åligganden och verksamhet. Härvid mötte dock den egendomligheten, att § 33 i nyssnämnda förordning, till hvilken man alltså hade att gå, talade om, att ansvarigheten fortfore till dess, i allmännast förekommande fall, förvaltningen blifvit af kyrkostämman godkänd. Det kunde väl knappast sägas, att det vore nog

med att anförda stadgande blefve gällande för skolstyrelse, hvarom här vore fråga, ens i tillämpliga delar. Det rätta syntes vara att i lagen upptaga mer bestämda, helst uttryckliga stadganden rörande såväl skolstyrelsens ställning till stadsfullmäktige, i den mån detta kunde anses behöfligt, som särskildt dess ansvarighet för omhänderhafda medel. — Stadsfullmäktige i Halmstad hafva visserligen funnit det af § 11 framgå, att stadsfullmäktige skulle äga att välja revisorer för granskning af folkskoleväsendets räkenskaper och förvaltning samt besluta om ansvarsfrihet för skolstyrelsen; men tydligare och bättre än en sådan allmän hänvisning syntes vara ett bestämdt stadgande härom i den nya lagen, hvari ock borde angifvas, om granskning af skolräkenskaperna skulle anförtros åt de revisorer, som för hvarje år valdes att granska stadens öfriga förvaltande och verkställande nämnders räkenskaper, eller åt särskildt utsedda revisorer, såsom nu vore fallet. — Slutligen har domkapitlet i Kalmar ansett § 11 böra formuleras så, att däraf klart och otvetydigt framginge, att skolstyrelsen ägde motionsrätt i stadsfullmäktige.

I fråga om *mom. 2* hafva stadsfullmäktige i Västerås, med instämmande från länsstyrelsen därstädes, uttalat såsom sin åsikt, att folkskollärare skulle, efter förslag af skolstyrelsen, tillsättas af stadsfullmäktige.

Beträffande *mom. 3* har kyrkostämman i Kalmar erinrat om nödvändigheten däraf, att det vid uttrycket »andra allmänna författningar» uttryckligen angåfves, hvad i dessa författningar med hänseende till skolstyrelsens åliggande och verksamhet fortfarande skulle äga giltighet. Halmstads kyrkostämma hemställer om en bestämmelse, innebärande vidsträcktare befogenhet till besvär mot folkskolestyrelsens beslut. Växjö domkapitel anför: Kommitterade hade tydligen icke gjort sig fullt förtrogna med konsekvenserna af förslaget att låta stadsfullmäktige öfvertaga kyrkostämmans funktioner. Man sköte helt enkelt in stadsfullmäktige på kyrkostämmans plats i kedjan af kyrkliga förvaltningsmyndigheter men förbisåge, att stadsfullmäktige enligt gällande författningar icke hade någon kommunikation med de kyrkliga myndigheterna. Detsamma gällde ock om den föreslagna skolstyrelsen, därest pastor, såsom föreslagits, icke skulle vara dess självskrifne ordförande. Icke desto mindre hade man i den föreslagna skolstadgan bibehållit de bestämmelser i den allmänna folkskolestadgan, som handlade om biskops och domkapitels uppsikt öfver anstalterna för folkskoleväsendet samt dess utveckling till uppfyllande af sin bestämmelse, men ingen utväg hade beredts dem att kommunicera med stadsfullmäktige, som skulle innehafva beslutanderätten i afseende på anstalterna för folkskoleväsendet. Ett domkapitel syntes icke ens kunna ålägga en stadsfullmäktigordförande att inför fullmäktige föredraga något visst skolärende,

långt mindre ålägga dessa att draga försorg om skolväsendets förbättring på visst angifvet sätt. Och vore någon missnöjd med stadsfullmäktiges sätt att fullgöra sina åligganden i afseende på folkskoleväsendet, så kunde besvär öfver deras beslut icke anföras hos domkapitlen utan måste anföras hos Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, hvilka däremot — då ingen allmän uppsiktsrätt i afseende på folkskoleväsendet tillkomme dem — näppeligen vore befogade att pröfva anförda besvär ur annan synpunkt än de öfverklagade beslutens formella giltighet. Icke heller syntes underdåniga besvär öfver Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes utslag i mål angående stadsfullmäktigebeslut enligt gällande ordning kunna anföras och pröfvas i ecklesiastikdepartementet, dit skolärenden dock enligt sin natur hörde. — Domkapitlet i Härnösand har, med anslutning till Östersunds kyrkostämmas yttrande, framhållit nödvändigheten af att förhållandet mellan det föreliggande lagförslaget och gällande förordning om kyrkostämma m. m. blefve fullt klart och tydligt. Särskildt syntes detta med afseende å anförande af besvär vara af oundgängligt behof påkalladt. Vissa tilläggsbestämmelser blefve gifvetvis för ändamålet erforderliga; och uttalade domkapitlet såsom sin uppfattning, att genom dessa kompletterande bestämmelser ingen rubbning borde ske i de grunder, som utmärkte nu gällande lagstiftning i ämnet. — Dessutom hafva ytterligare åtskilliga af de hörda myndigheterna framhållit, hurusom till förekommande af osäkerhet vid tillämpningen af den blifvande lagstiftningen borde uttryckligen angifvas, hvilka bestämmelser i kyrkostämmoförordningen vore tillämpliga i fråga om skolstyrelses åliggande och verksamhet.

§ *12* har icke föranledt någon erinran. *§ 12.*

Vidkommande öfvergångsbestämmelserna till lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer hafva de sakkunnige anfört:

»Hvad *öfvergångsföreskrifterna* beträffar har det ansetts vara mest på sin plats att, äfven om lagen i öfrigt med ett visst kalenderår träder i tillämpning för en stad, dock låta revision af folkskoleväsendets räkenskapet för närmast föregående året försiggå i dittills gällande ordning, isynnerhet som revisorer för det senare årets räkenskaper ju redan äro vid det förra årets ingång utsedda. För följande år skulle revisionen åter försiggå, på grund af stadgandet i första stycket af § 11, enligt de regler, som gälla andra under stadsfullmäktige stående verk och styrelser.

Med tillsättning af folkskollärartjänst, som är förklarad ledig, då denna lag träder i tillämpning för en stad, har ock synts lämpligast att förfara enligt förut gällande stadganden.»

I dessa hänseenden hafva de hörda myndigheterna icke gjort någon afsevärd anmärkning.

Slutligen hafva de sakkunnige äfven anfört följande:

Från åtskilliga håll hade föreslagits att, om folkskoleväsendet öfverflyttades till stadsfullmäktige, skolstyrelsens ordförande samt vederbörande folkskoleinspektör, äfven om de icke vore stadsfullmäktige, skulle äga att närvara vid stadsfullmäktiges behandling af folkskolefrågor med rätt att i öfverläggningarna, men naturligtvis ej i besluten, taga del. Då emellertid detta förslag berörde ett ämne, som anginge formerna för stadsfullmäktiges förhandlingar och som borde lösas med hänsyn ej blott till folkskolestyrelsens ärenden utan äfven med afseende å frågor från andra verk och styrelser, hvilka hörde under stadsfullmäktige, hade förslaget icke ansetts kunna i detta sammanhang här upptagas.

Hvad de sakkunnige sålunda uttalat har emellertid af en eller annan myndighet ansetts icke utgöra tillräckligt skäl för att icke i förslaget intaga ett stadgande af antydt innehåll.

Lag om ändring i lagen ang. vanartade barn.

Till stöd för det afgifna förslaget till ändrad lydelse af 2 § i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn hafva de sakkunnige anfört, att det i § 6 af förslaget till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer inryckta stadgande om befogenhet för folkskolestyrelse att åt särskild delegation inom sig öfverlåta vissa ärenden, ansetts böra gälla äfven barnavårdsärenden, och att häraf emellertid påkallades en ändring i 2 § af lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn.

Det af de sakkunnige utarbetade lagförslaget har emellertid föranledt olika tydningar. Så yttra stadsfullmäktige i Visby: Ifrågavarande lagförslag innefattade ett berättigande för skolstyrelsen att inom sig utse en särskild kommitté för handläggning af de i barnavårdslagen afsedda ärenden. Detta förslag syntes med den föreslagna formuleringen kunna gifva anledning till missuppfattning. I första stycket af lagens § 2 stadgades nämligen, att kyrkostämman ägde besluta, huruvida särskild barnavårdsnämnd skulle tillsättas eller nämndens uppdrag öfverlåtas å skolrådet eller den myndighet, som eljest utgjorde skolstyrelse. Då nu det föreslagna andra stycket i samma paragraf, hvilket utgjorde den enda ändring, som föresloges i lagen, icke innehölle något uttryck, som i tydliga ordalag upphäfde denna kyrkostämmans befogenhet, kunde det synas, som om bestämmanderätten därutinnan fortfarande bibehölles kyrkostämman, hvilken enligt denna tolkning naturligtvis skulle bibehålla jämväl öfriga funktioner enligt samma lag. Af § 1 i de sakkunniges förslag till lag angående folkskoleväsendet framginge emellertid, att detta icke gärna kunde vara afsikten,

ty där stadgades, att uppfostran åt vanartade barn vore en stadens angelägenhet, som skulle vårdas af stadsfullmäktige, hvaraf ju borde följa, att kyrkostämmans befattning med denna angelägenhet skulle upphöra. Ehuru ur språklig synpunkt mindre riktigt, kunde det alltså förefalla, som om med uttrycket »som är barnavårdsnämnd» utmärktes, att skolstyrelsen vore självskrifven barnavårdsnämnd. Möjligheten att utse särskild barnavårdsnämnd och därigenom lätta skolstyrelsens arbete vore sålunda i förslaget borttagen. Visserligen borde den medgifna rätten för skolstyrelsen att kunna inom sig utse en särskild delegation för barnavårdsärendenas närmaste behandling medföra någon lättnad, men i samhällen, där skolstyrelsen utgjordes af ett fåtal ledamöter, däraf fem måste ingå i delegationen, blefve lindringen obetydlig.

Professor Holmström i Lund anför i ett inom domkapitlet afgifvet särskildt yttrande: Enligt förslaget förefölle det, som skulle den nya skolstyrelsen i stad, där folkskoleärendena handhades af stadsfullmäktige, ovillkorligen antingen själf fungera som barnavårdsnämnd eller inom sig utse en af minst fem ledamöter bestående nämnd att handlägga i barnavårdslagen afsedda ärenden, dock med skyldighet att själf afgöra alla framställningar till stadsfullmäktige. Den rättighet, som för så kort tid sedan i och genom barnavårdslagen tillerkänts alla svenska kyrkoförsamlingar och som äfven fortfarande skulle medgifvas andra församlingar än dem, där de föreslagna nya bestämmelserna skulle vinna tillämpning, nämligen att för ifrågavarande särskildt under senare tid så viktiga angelägenhet utse en särskild barnavårdsnämnd, den skulle alltså enligt detta förslag åter beröfvas vissa städer eller större församlingar, där onekligen behofvet af en dylik myndighet vore utan jämförelse vida större än i de mindre församlingarna både i stad och på land. I hvarje fall vore det i förslaget icke angifvet eller ens antydt, huru eller af hvem en särskild barnavårdsnämnd skulle utses eller, ifall en sådan fortfarande såsom hittills skulle kunna utses af kyrkostämma, huru dennas befogenhet och verksamhet skulle förhålla sig till den af skolstyrelsen utöfvade.

På andra håll har man tydligen haft den uppfattningen, att förslaget icke innebure ett upphäfvande af möjligheten att, där så önskades, utse särskild barnavårdsnämnd. Men man har utgått från, att det nuvarande sättet för utseende af dylik nämnd då icke längre vore lämpligt, utan att det erfordrades nya bestämmelser rörande nämndens sammansättning och val af dess ledamöter. Vidare har man erinrat, att bestämmelser saknades om denna nämnds ställning till stadsfullmäktige. Det har äfven påyrkats, att stadsfullmäktige måtte få rätt att utse ledamöterna i den särskilda barnavårdsnämnden.

För det fall, att barnavårdsärendena komme att handläggas af en inom skolstyrelsen utsedd delegation, har från några håll yrkats, att den prästerliga ledamoten af skolstyrelsen borde vara självskrifven ledamot af denna delegation.»

Departementschefens yttrande.

Jag yttrade vidare den 3 april 1908: »Med anledning af de erinringar, som sålunda blifvit framställda mot särskilda delar af de sakkunniges förslag, hvilket äfven ur andra synpunkter synts mig gifva fog för anmärkningar, har jag låtit inom departementet omarbeta förslagen, hvilket föranledt jämväl förslag till lag om ändring af § 1 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd; och tillåter jag mig att vid den redogörelse, jag nu går att gifva angående de vidtagna ändringarna, taga frågorna i den ordningsföljd de hafva enligt de nya förslagen.

§ 1. Lagen ang. folkskoleväsendet i vissa städer.

De sakkunnige hafva hemställt, att, förutom folkundervisningen och dithörande anstalter, jämväl församlingsbibliotek samt uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn skola utgöra en för hela staden gemensam angelägenhet, hvilken staden såsom kommun har att genom stadsfullmäktige vårda.

Såsom jag förut nämnt hafva betänkligheter uttalats mot att församlingarna icke fortfarande skulle få innehafva vården om sina församlingsbibliotek. Det synes mig ock, som om de sakkunniges förslag i denna del icke vore ändamålsenligt, särskildt i betraktande af de omständigheter, under hvilka den nuvarande folkbiblioteksinstitutionen, i hvilken församlingsbiblioteken ingå, uppkommit.

Genom proposition till 1905 års Riksdag föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att medgifva, bland annat, att understöd af högst 75 kronor, för år räknadt, finge under vissa villkor och af Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser utgå till skoldistrikt utom Stockholm och Göteborg samt till territoriell församling i nämnda städer för upprättande och underhåll af församlingsbibliotek.

Med anledning af denna proposition anförde Riksdagen i skrifvelse den 3 maj 1905:

»Riksdagen är fullständigt ense med Eders Kungl. Maj:t om lämpligheten och behofvet af ekonomiskt understöd från statens sida till sådana bibliotek, som afse att främja den allmänna folkbildningen, men har Riksdagen haft en från Eders Kungl. Maj:ts förslag afvikande mening särskildt rörande frågan om, hvilka slag af bibliotek, som böra komma i åtnjutande af statsbidrag, äfvensom beträffande frågan om, hvilken myndighet det

närmast bör tillkomma att handlägga ärenden rörande de statsunderstödda folkbiblioteken.

Riksdagen vill till en början erinra, att det för närvarande inom landet på skilda orter råder olikhet i fråga om handläggningen af ärenden rörande de bibliotek, som enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag skulle komma att förläggas under kyrkostämmorna och hvaraf det stora flertalet utgöres af sockenbiblioteken. Under det att man på vissa orter funnit det fördelaktigast att å kyrkostämma afgöra dessa ärenden och låta skolrådet handhafva vården af ifrågavarande biblioteksinrättningar, har man å andra håll föredragit att afgöra dessa frågor på kommunalstämma och låta kommunalnämnden sköta biblioteken.

Någon tvingande nödvändighet att för statsunderstöds beviljande inordna nu omförmälda slag af bibliotek under en och samma myndighet synes emellertid ej föreligga och, om än Riksdagen icke underskattar värdet af den likformighet, som med antagande af Eders Kungl. Maj:ts förslag i denna del skulle på förevarande område vinnas, finner dock Riksdagen lämpligheten af en dylik åtgärd kunna med skäl dragas i tvifvelsmål. Den utveckling, biblioteksverksamheten genom understöd från statens sida kan komma att erhålla, torde icke nu kunna öfverskådas, och då denna utveckling i allt fall är beroende af den beredvillighet och det intresse för saken, som kunna finnas å hvarje särskild ort, torde också de bestämmelser, som erfordras för beviljande af statsbidrag, böra så affattas, att biblioteksverksamheten må kunna i största möjliga mån fritt utveckla sig. Ett inordnande af ifrågavarande biblioteksinstitution uti en på förhand bestämd, för hela vårt land gemensam form synes emellertid kunna verka hämmande på dess fria utveckling. Följden skulle måhända blifva, att biblioteksverksamheten på många håll ej omfattades med det intresse, som eljest skulle komma den till del. Att kommunalstämmorna skulle vara mindre lämpade att afgöra hithörande frågor än kyrkostämmorna, synes Riksdagen ej heller kunna med fog antagas. Riksdagen håller sålunda före, att det bör öfverlämnas åt vederbörande samhällen själfva att bestämma, under hvilken myndighet deras bibliotek skola lyda. Genom en sådan anordning skulle enligt Riksdagens mening ifrågavarande biblioteksverksamhet bäst främjas.

Riksdagen har sålunda tänkt sig, att understöd af statsmedel skulle utgå till skoldistrikt utom Stockholm och Göteborg samt till territoriell församling i nämnda städer för upprättande och underhåll af *församlingsbibliotek* äfvensom till lands- och stadskommun för upprättande och underhåll af *kommunbibliotek*, och skulle enligt Riksdagens förmenande först-

nämnda slag af bibliotek kunna utgöras af eller i sig innefatta skolbibliotek, såväl för lärare som lärjungar.

Med Riksdagens uppfattning, att vissa bibliotek skulle komma att lyda under kyrkostämma, torde det till undvikande af all tvekan vara nödvändigt, att i kyrkostämmoförordningen bestämdt angifves, att frågor rörande dessa bibliotek höra till kyrkostämmans handläggning, liksom att kyrkostämman, där den finner sådant lämpligt, må för förvaltning och vård af församlingsbibliotek utse särskild styrelse. Hvad åter angår kommunbiblioteken lära några lagbestämmelser ej erfordras för att angifva, att frågor rörande dessa bibliotek skola handläggas af den borgerliga representationen, utan torde kommunbiblioteken utan ändringar i gällande författningar komma i samma ställning i förhållande till den borgerliga representationen som församlingsbiblioteken enligt de ifrågasatta ändringarna i kyrkostämmoförordningarna i förhållande till den kyrkliga.»

På grund häraf tillkännagaf Riksdagen, att den medgifvit, bland annat, att understöd af statsmedel till ett belopp af högst 75 kronor för år räknadt finge, enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, utgå till skoldistrikt utom Stockholm och Göteborg samt till territoriell församling i nämnda städer för upprättande och underhåll af församlingsbibliotek samt till lands- och stadskommun för upprättande och underhåll af kommunbibliotek under villkor, utom annat, att, då statsbidrag samtidigt utginge till såväl kommun som skoldistrikt, hvilka sammanfölle med hvarandra eller af hvilka ettdera området utgjorde en del af det andra, bidragens sammanlagda belopp ej finge öfverstiga 75 kronor. I enlighet härmed blef ock nådiga kungörelsen den 16 juni 1905 angående understöd åt folkbibliotek affattad.

Författningen har således bestämdt skilt på två slag af folkbibliotek — oafsedt föreningsbiblioteken — nämligen kommunbibliotek inom den borgerliga kommunen och församlingsbibliotek inom den kyrkliga, och anledningen till denna uppdelning återfinnes i Riksdagens skrifvelse. Att för vissa städers vidkommande upphäfva de så nyligen gjorda bestämmelserna rörande särskilda församlingsbibliotek, därtill synes mig all anledning saknas och de sakkunnige hafva nog icke heller tänkt sig denna konsekvens af sitt förslag. Vill församling i stad fortfarande innehafva ett eget folkbibliotek och därför bekomma statsbidrag i den ordning, kungörelsen den 16 juni 1905 bestämmer, bör det stå församlingen öppet. Jag har därför ansett, att frågan om församlingsbibliotekens öfverflyttande på stadsfullmäktige bör förfalla. Denna detalj är ju för öfrigt utan betydelse för hufvudfrågans lösning.

Jag kommer härefter till frågan, huru ärenden rörande vanartade

och i sedligt afseende försummade barn böra handläggas i städer, där stadsfullmäktige öfvertagit vården af folkskoleväsendet, och nödgas jag härvid vidröra åtskilliga punkter, som afse förslaget till lag om ändring af vissa paragrafer i förordningen om uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn.

Sistnämnda lag sätter barnavårdsfrågor i ett intimt samband med skolfrågor. Enligt 2 § i lagen skall i hvarje skoldistrikt finnas en barnavårdsnämnd, och skall denna nämnd i de distrikt, där ej särskild barnavårdsnämnd tillsättes, utgöras af skolrådet eller den myndighet, som eljest utgör skolstyrelse. Vederbörande skoldistrikt äger, enligt 27 §, tillsätta särskild barnavårdsnämnd. I denna nämnd är kyrkoherden eller den hans ämbete förestår ordförande, och kyrkostämman skall till ledamöter i nämnden utse minst fyra för nit om ungdomens uppfostran kända män eller kvinnor. I afseende å valbarhet till ledamot i nämnden gäller i motsvarande tillämpning hvad för skolråd finnes stadgadt. För hvarje år åligger det särskild barnavårdsnämnd att uppgöra ett utgifts- och ett inkomstförslag. Om dessa förslags uppställning och framläggande för kyrkostämma, om debitering och uppbörd af de med anledning af desamma utaf kyrkostämman beviljade medel samt om nämndens räkenskaper, dessas granskning och ledamots ansvarighet gäller hvad i dessa afseenden för skolråd finnes stadgadt. I de fall, då i vederbörlig ordning tillsatt särskild skolstyrelse utgör barnavårdsnämnd, skola, enligt 28 §, i afseende å afgifvande af utgifts- och inkomstförslag för utöfvande af skolstyrelsens verksamhet i nämnda egenskap, beviljande af medel härtill, dessa medels handhafvande, granskning af skolstyrelsens förvaltning och räkenskaper, äfvensom ansvarsfrihet för skolstyrelsen i samma egenskap i motsvarande tillämpning gälla de särskilda föreskrifter, som meddelats rörande sådan skolstyrelses handhafvande af folkskoleväsendet.

Det kan icke förnekas, att de sakkunniges förslag i hvad det rör frågor om uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn är något otydligt affattadt. Uttrycket i det föreslagna mom. 2 af § 2 i lagen den 13 juni 1902 »skolstyrelse, som är barnavårdsnämnd» torde kunna, såsom ock skett, tolkas på två sätt, antingen så, att skolstyrelsen alltid utgör barnavårdsnämnd, eller sålunda: »skolstyrelse, för det fall att den är barnavårdsnämnd». Den senare tolkningen torde vara den riktiga, då de sakkunnige icke lära hafva afsett att upphäfva den i 27 § barnavårdslagen kyrkostämma tillförsäkrade rätt att tillsätta särskild barnavårdsnämnd. Mot fortvaron af ett dylikt stadgande jämväl sedan stadsfullmäktige öfvertagit folkskoleväsendet och i regel äfven barnavården synas emellertid allvarliga betänkligheter resa sig. Det skulle nämligen kunna in-

träffa, att sedan stadsfullmäktige i en viss stad öfvertagit barnavården och de därmed förenade kostnaderna, en måhända tillfällig majoritet å en kyrkostämma genomdrefve tillsättande af en särskild barnavårdsnämnd, hvarigenom med ett slag barnavården och dess ekonomi skulle flyttas tillbaka till kyrkostämman, liksom sistnämnda myndighet, om den innehar barnavården, genom uraktlåtenhet att utse barnavårdsnämnd kan flytta ärendet tillbaka på stadsfullmäktige. Tvära omkastningar och osäkerhet i den ekonomiska förvaltningen kunna således blifva en följd af berörda stadgandes kvarstående, hvilket förhållande naturligtvis icke skulle förfela att utöfva en menlig inverkan på den egentliga barnavården. Jag kan därför icke under för handen varande omständigheter förorda de sakkunniges förslag i denna del, utan anser mig böra föreslå, att skolstyrelsen i stad, hvarom här är fråga, *skall* utgöra barnavårdsnämnd.

Någon anledning till det antagandet, att dessa angelägenheter genom en dylik anordning skulle komma att handhafvas sämre än om möjlighet förefunnes att tillsätta särskild barnavårdsnämnd, synes mig icke föreligga. Barnavårdsärendena handläggas ju för närvarande i de allra flesta fall af skolråd eller skolstyrelse och någon anmärkning mot deras handläggning af dessa ärenden har icke försports. Den omständigheten, att ledamöterna i barnavårdsnämnden för framtiden skulle komma att delvis utses af annan valkorporation än tillförene, torde ej väsentligt inverka på nämndens karaktär. För öfrigt lär erfarenheten hafva visat, att uppslaget till barnavårdsnämnds ingripande i regel kommer från folkskolorna, hvarför det äfven ur denna synpunkt synes lämpligt, att den myndighet, som har att besörja barnavården, står i ett nära förhållande till folkskoleväsendet.

Gifvet är, att för ett rätt bedömande af barnavårdsärendena fordras en ingående kännedom om dithörande förhållanden, hvadan barnavårdsnämndens ledamöter böra äga tid och tillfälle att ägna grundlig uppmärksamhet åt desamma. Det torde därför, såsom ock de sakkunnige framhållit, vara slöseri med arbetskraft att låta dessa ärenden handläggas af skolstyrelsen i sin helhet. De sakkunnige hafva föreslagit, att skolstyrelsen skall äga inom sig utse minst fem ledamöter att handlägga barnavårdsärenden, och ett sådant stadgande synes mig ändamålsenligt. Jag skulle dock vilja därtill göra ett tillägg. Enligt nu gällande bestämmelser är kyrkoherden självskrifven ordförande i särskild barnavårdsnämnd. Han torde ock på grund af sin ställning såväl äga särskild kännedom om de ärenden, en sådan nämnd har att handlägga, som äfven vara skickad att utöfva den personliga inverkan, som i särskilda fall kan befinnas önskvärd. Det bör vid sådana förhållanden anses lämpligt, att den självskrifna eller af domkapitlet eller i Stockholm af konsistorium utsedda ledamoten

af skolstyrelsen, hvilken senare väl i regel är prästman, äfven är ledamot af den afdelning inom skolstyrelsen, som handlägger barnavårdsärenden, hvilket också iakttagits i det omarbetade förslaget till ändring af § 2 i barnavårdslagen.

Såsom jag förut anfört, har tveksamhet rådt därom, hvilken eller hvilka myndigheter skulle inbegripas under begreppet »vederbörande», som skulle äga göra framställning om öfverflyttning af folkskoleundervisningen och barnavården på staden såsom kommun. Enligt den af de sakkunnige afgifna motiveringen till lagförslaget hafva de med »vederbörande» afsett stadsfullmäktige eller kyrkostämma. Det synes mig ock, att en framställning från endera af dessa myndigheter bör vara tillräcklig för att få frågan upptagen till pröfning. Naturligtvis blir i hvarje fall den andra myndigheten hörd i ärendet. Jag har därför föreslagit, att ordet »vederbörande» utbytes mot »stadsfullmäktige eller kyrkostämma».

De sakkunniges förslag, att kostnaderna för de ändamål, som i lagförslaget afses, skola beslutas och utgöras på sätt om kommunalutskylder är stadgadt, är ju principiellt riktigt. Detta hindrar emellertid icke, att den enligt 58 § i gällande folkskolestadga skoldistrikt tillkommande rätt att för skolväsendet upptaga en särskild afgift, utgående efter annan grund än kommunalutskylder, fortfarande kan bibehållas äfven i de städer, där nu ifrågavarande lag skulle komma till tillämpning. Man må hysa hvilken åsikt som helst angående lämpligheten af de personella skatterna, så torde i hvarje fall saknas skäl att i detta sammanhang, där fråga är allenast om en jämförelsevis ringa del af rikets alla skoldistrikt, föreslå någon ändring i skoldistrikts nu befintliga rätt uti berörda hänseende. Denna rätt lärer således böra i den ifrågavarande lagen tillvaratagas, hvarom alltså ett tillägg gjorts till § 1 i lagen.

Beträffande den i *§ 3* af de sakkunniges förslag omförmälda, särskilda stadga, till hvilken jag torde få tillfälle att återkomma, därest ifrågavarande lagförslag varda af Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen godkända, torde det tillåtas mig att redan nu anmärka, att det synes mig tvifvelaktigt, om Eders Kungl. Maj:t bör, såsom de sakkunnige föreslagit, utfärda en fullständig sådan stadga i ämnet. Att den nuvarande folkskolestadgan behöfver i mångt och mycket öfverses och bättras, därom torde meningarna icke vara delade. Arbetet härmed lär dock icke på rätt lång tid kunna påbörjas, enär många andra frågor förut måste afgöras, såsom om förändringar i seminarieundervisningen, om ny normalplan m. m. Att under dessa förhållanden utfärda en för vissa skoldistrikt gällande skolstadga, innehållande äfven de delvis föråldrade bestämmelser, som finnas i den allmänna folkskolestadgan, synes mig föga tilltalande. Bättre borde § 2.

då vara att i sinom tid, under uttryckligt betonande af lagstiftningens tillfälliga karaktär, utfärda ett tillägg till den allmänna folkskolestadgan, innehållande de särskilda bestämmelser, som nödvändiggöras genom tillkomsten af lagen angående folkundervisningen i vissa städer. För möjliggörande af en sådan anordning hafva ordalagen i de sakkunniges förslag något ändrats.

§ 3. Den särskilda skolstyrelse, som i de städer, där den nya lagen vinner tillämpning, skall hafva närmaste vården af folkskoleväsendet, anser jag, i likhet med hvad från ett håll blifvit erinradt, böra till undvikande af förväxling med andra skolstyrelser af allmän och enskild art benämnas *folkskolestyrelse.*

Uti § 11 mom. 3 af sitt förslag hafva de sakkunnige intagit en bestämmelse därom, att beträffande skolstyrelsens åligganden och verksamhet skola, utom föreskrifterna i förevarande lag, lända till efterrättelse, bland annat, hvad som i kyrkostämmoförordningen finnes föreskrifvet om skolråd. I det jag redan här till granskning upptager denna bestämmelse, vill jag erinra därom, att, såsom mig synes med fullt fog, anmärkningar gjorts om att densamma är otydlig och att det i föreliggande lagförslag bör direkt utsättas, hvad som i fråga om skolstyrelse skall gälla af kyrkostämmoförordningens föreskrifter angående skolråd. I anslutning härtill har i § 3 af det nu för Eders Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget, med ledning af stadgandena i §§ 22 och 36 af kyrkostämmoförordningen samt med upptagande i sak af innehållet i § 11 mom. 2 i de sakkunniges förslag, angifvits de åligganden i afseende å folkskoleväsendet, som förnämligast skulle tillhöra folkskolestyrelse. I paragrafen har vidare för fullständighetens skull införts en hänvisning till hvad barnavårdslagen innehåller angående de förpliktelser, som enligt densamma skulle i afseende å barnavården hvila på folkskolestyrelse.

Att hvad i denna § och för öfrigt i lagförslaget stadgas om lärare gäller äfven lärarinna torde vara självklart.

I afseende å den myndighet, som skall hafva närmaste vården af folkskolans angelägenheter, har emellertid emot det i fjol framlagda kungl. förslaget framkommit en invändning, som föranledde frågans fall vid 1908 års Riksdag.

Lagutskottet. Lagutskottet yttrade nämligen i sitt förut omnämnda utlåtande:

»Oaktadt utskottet sålunda ansett sig kunna godkänna den hufvudprincip, hvarpå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition är grundad, har utskottet icke kunnat tillstyrka antagande af det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer, enär en synpunkt,

hvilken vid ordnandet af hithörande frågor enligt utskottets uppfattning måste tillerkännas den största vikt, icke blifvit i förslaget tillbörligen tillgodosedd. Vid en öfverflyttning till stadsfullmäktige af den makt öfver folkskolan, hvilken nu tillkommer de olika församlingarnas kyrkostämmor, bör det nämligen vara angeläget att söka finna en form, hvarigenom det starka församlings- och lokalintresset för folkskolans vård och förkofran fortfarande får möjlighet att göra sig gällande, samt de krafter, som inom församlingarna verkat för skolans främjande och utveckling, alltjämt kunna därför tagas i anspråk. Den lifliga omsorg om folkskolan, som flerstädes framträdt, och den lefvande åstundan, som därvid varit verksam för att på bästa möjliga sätt tillgodose den egna församlingens skolor, har tvifvelsutan, i sin mån, bidragit till att den svenska folkskolan nått den höga ståndpunkt, som den numera intager. Det synes då vara välbetänkt att icke ifrågasätta större ändringar i nu gällande bestämmelser i ämnet än som kunna direkt föranledas af stadsfullmäktiges insättande såsom beslutande myndighet öfver vissa folkskolans angelägenheter. Väl kan församlings- och lokalintresset sägas hafva blifvit i viss mån tillgodosedt genom föreskriften, att i sådan stad, för hvilken den föreslagna lagen förklarats tillämplig, kyrkostämman eller, där församlingarna äro flera, kyrkostämmorna, hvar för sig, enligt den fördelning dem emellan, som domkapitlet för hvarje fall bestämmer, tillerkänts rätt att i den ifrågasatta folkskolestyrelsen, hvilken är afsedd att ersätta skolråden i de olika församlingarna, utse ett lika stort antal ledamöter, som skulle väljas af stadsfullmäktige. Såvidt utskottet kan döma, skulle det emellertid skapas större garantier för vinnande af ett godt resultat liksom ock de betänkligheter, som framställts mot den föreslagna ändringen, synas få mindre berättigande, om hvarje församling erhölle befogenhet att genom sina för ändamålet utsedda förtroendemän, de nuvarande skolråden, såsom för närvarande äger rum i Stockholm, deltaga i handläggningen af ärenden, som röra dess skolor. Naturligtvis skulle efter inrättande af en särskild folkskolestyrelse de funktioner, som tillkomme skolråden, blifva af relativt mindre betydelse, men en dylik anordning synes utskottet vara ägnad att till fromma för hela stadens skolväsen tillvarataga och i vida större utsträckning än den af Kungl. Maj:t föreslagna organisationen tillgodogöra sig den allmänt rådande omtanken om den egna församlingens skolor. Utskottet föreställer sig äfven, att skolråden skulle vara särskildt skickade att åstadkomma en välbehöflig och nyttig förbindelse mellan folkskolestyrelsen å ena sidan samt hemmen och föräldraintresset å den andra. Vid första påseendet kan det väl förefalla oegentligt att vid sidan af en folkskolestyrelse bibehålla skolrådet i de städer, som endast innefatta en församling, men enligt

utskottets uppfattning skulle, från ofvan angifna synpunkter sedt, skolrådet äfven i dessa fall hafva en viktig uppgift att fylla. En eventuell lag af den innebörd Kungl. Maj:t i förevarande proposition föreslagit torde dessutom i regel komma att förklaras tillämplig endast å de större städerna, hvilka redan innesluta eller kunna förväntas skola inom kort inrymma två eller flera församlingar.»

Utskottets uppfattning delades af majoriteten inom Första Kammaren, under det att ingen enda ledamot af Andra Kammaren uppträdde till försvar för utskottets uttalande.

Jag har redan förut, då denna fråga förekom till behandling inom Riksdagen, förklarat mig icke kunna ansluta mig till utskottets mening, och jag står fortfarande på samma ståndpunkt.

Det förefaller mig som om utskottet, när det kom till sin ofvanberörda uppfattning, allt för mycket haft i sikte de faktiska förhållandena i Stockholm. Där finns redan nu en sådan folkskolestyrelse, som enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag skulle införas äfven i andra städer, hvilka ville komma in under den nya ordningen, och därjämte också skolråd inom de särskilda församlingarna. Att så är förhållandet beror, såsom en en talare i Första Kammaren också erinrade, på historiska grunder. Folkskoleväsendet i Stockholm har utvecklats på ett alldeles särskildt sätt, under hägn af delvis speciella författningar; och skolråden hafva kommit att blifva kvarstående såsom speciella organ för de många och stora församlingarna i hufvudstaden. I denna egenskap hafva de den säregna och viktiga uppgiften att utse de ledamöter i folkskolestyrelsen, som enligt det nu ifrågavarande förslaget skulle inom rikets öfriga städer utses af kyrkostämmorna, hvartill kommer, att enligt sakens natur i de stora hufvudstadsförsamlingarna torde finnas en del detaljarbete inom folkskolans område af beskaffenhet att lämpligen utföras genom de där sedan gammalt befintliga skolråden. Någon motsvarighet till denna skolrådsinstitution finnes ej annorstädes. Tvärtom, den organiska och historiska väg, som nyssnämnda talare ansåg, att man borde följa genom att taga hänsyn till utskottets ifrågavarande synpunkt, skulle i själfva verket med afseende å andra städer än Stockholm blifva en oorganisk och ohistorisk väg.

Det torde till en början väl icke böra fästas alltför stort afseende vid utskottets förslag i hvad det rör bibehållande af ett speciellt skolråd i städer med blott en enda församling, då ju till och med utskottet själft synes anse sitt förslag i denna del mindre tilltalande. Den nya folkskolestyrelsen skulle det ju tillkomma att, bland annat, öfvertaga just de åligganden, som nu tillkomma skolrådet, folkskolestyrelsen skulle vara skolråd

under en annan benämning och med delvis utvidgad befogenhet, särskildt i afseende å tillsättande af lärare. Hur skulle då ytterligare en skolmyndighet kunna hafva något existensberättigande i ett mindre samhälle, som allt hittills varit enhetligt beträffande folkskoleväsendet och som därutinnan med lätthet låter sig öfverskådas äfven i minsta detalj. Följden skulle naturligtvis endast blifva slitningar mellan de båda myndigheterna, hvarigenom såväl den enas som den andras verksamhet förlamades, och det blefve till slut folkskolan, som finge sitta emellan, utan motsvarande gagn på något håll.

Beträffande därefter städer med mer än en församling äro dessa för närvarande — utom Stockholm — blott sex, nämligen Göteborg, Malmö, Norrköping, Nyköping, Karlskrona och Eskilstuna. Dessa hafva alla, med undantag af Karlskrona, ett gemensamt skolråd för hela staden, och det torde väl icke för dem vara en organisk och historisk utveckling att, sedan detta gemensamma skolråd erhållit en annan benämning och delvis utsträckt befogenhet, under eller bredvid detsamma skapa andra mindre skolmyndigheter blott därför, att det förutvarande skolrådets ledamöter delvis skola tillsättas af de utaf stadens invånare själfva valda stadsfullmäktige. Att tvärtom tendensen inom stadssamhällena pekar mot en förenkling af förvaltningsorganen för skolväsendet, därom har man ett mycket färskt exempel från Eskilstuna. Med denna stad inkorporerades nyligen två landsförsamlingar, Forss och Kloster. Dessa hade förut egna skolråd, men, för såvidt jag har mig bekant, höjdes ingen röst för bibehållande af särskilda skolråd, utan alla tre församlingarna förenade sig om ett gemensamt skolråd såsom bäst ägnadt att tillvarataga den nya kommunala enhetens intressen i afseende å skolfrågor. Hvad Karlskrona angår är förhållandet det, att där finnes blott en territoriell församling och dessutom amiralitetsförsamlingen, som sedan gammalt hållit sig med eget skolråd. Ett sådant undantagsförhållande torde icke vara af beskaffenhet att föranleda afsteg från den enhetlighetens väg, hvarpå man i rikets öfriga städer slagit in.

Men, har man sagt, vi lagstifta här icke för de nuvarande samhällena allenast utan äfven för de kommande, och det pågår just nu en stark rörelse för delning af de stora stadsförsamlingarna, hvadan inom kort torde finnas många städer med flera församlingar hvar. Det är nog sannolikt, att så blir förhållandet. Men dessa nya, genom delning uppkomna församlingar hafva allt hitintills haft en gemensam förvaltning af skolärendena utan att något missnöje därmed försports, och under sådana förhållanden lärer väl icke förefinnas någon anledning, hvarför de sedermera skulle vilja eller böra erhålla en delning af en förvaltningsform, vid hvilken

de funnit sig väl. Att lagstifta för rikets smärre städer efter samma måttstock som för hufvudstaden med dess 330,000 invånare, synes vara att se frågan väl mycket i stort.

Nu kommer man kanske att invända, att i allt fall städer, som så önskade, borde erhålla befogenhet att bibehålla eller inrätta särskilda skolråd inom respektive församlingar. Jag vill härtill svara, att det enligt lagförslaget icke är något tvång att gå med på den nya organisationen, utan att detta är en frivillig sak. Det synes mig då vara bättre, att den stad, som tror sig uppgifva något af de breda lagrens tillbörliga inflytande på folkskoleväsendet genom att låta detta organiseras enligt lagförslaget, stannar utanför denna organisation och bibehåller folkskoleväsendets nuvarande organisation, än att staden går med på den nya ordningen endast under ett villkor, som, enligt hvad jag tror mig hafva visat, med nödvändighet i sig bär fröet till förvecklingar af för folkskolan skadlig art, utan att genom detta villkor vare sig historisk känsla eller teoretiska eller praktiska synpunkter främjas.

Af dessa skäl kan jag icke tillstyrka Eders Kungl. Maj:t att låta ändra lagförslaget ur den af lagutskottet angifna synpunkten, hvilken ju icke heller vann något som helst beaktande i Andra kammaren, utan tvärtom där rönte det skarpaste bemötande från skilda håll.

Jag fortsätter nu redogörelsen för mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 3 april 1908. Jag anförde då vidare:

§ 4. »I fråga om bestämmelserna i § 5 af de sakkunniges förslag torde särskildt böra påpekas inledningsorden »Där ej för särskild stad Konungen annorlunda förordnat». Såsom förut anmärkts, finnas redan nu flera städer, där skolstyrelsen är på särskildt sätt organiserad, och det torde icke böra förmenas dessa städer att, om de så önska, med bibehållande af den gamla organisationen af skolstyrelsen, i öfrigt inrätta sitt folkskoleväsende enligt den nya lagen. Det af de sakkunnige använda uttrycket synes dock vara mindre lyckligt funnet, enär däraf skulle kunna framgå, att äfven med afseende å förhållanden, hvilka inträdt efter det nu ifrågavarande lag trädt i kraft, skulle kunna förordnas annorlunda beträffande skolstyrelsens sammansättning än lagen såsom regel bestämmer. Detta är naturligtvis ej meningen, och har därför paragrafens ordalydelse blifvit med hänsyn härtill ändrad. Af hvad nu är sagdt framgår, att bibehållandet i vissa städer af äldre anordningar i fråga om skolstyrelsen kan komma att tillsvidare undanskjuta tillämpligheten af stadgandet i § 6 angående val af ordförande och vice ordförande.

Den förnämsta anledningen till den omgestaltning af folkskoleväsendet, föreliggande lagförslag innebär, är ju, såsom förut framhållits, att kyrkostämman växt ut till ett sådant omfång, att den icke längre — åtminstone ej i större samhällen — lämpar sig såsom beslutande myndighet i dylika frågor. Vid sådant förhållande synes det vara föga lämpligt att, utan tvingande skäl, föreskrifva, såsom de sakkunnige velat göra, att den del af skolstyrelsens ledamöter, som utses å kyrkostämma, skall, där kyrkoförsamlingarna i en stad äro flera, utses å gemensam kyrkostämma med dessa. Till undvikande af en så otymplig valkorporation har jag därför föreslagit, att dessa ledamöter skola utses af de särskilda församlingarna efter den fördelning dem emellan, som domkapitlet för hvarje fall bestämmer.

I öfrigt hafva bestämmelserna i denna §, motsvarande § 5 i de sakkunniges förslag och hämtade hufvudsakligen från kyrkostämmoförordningen, något förenklats. Det förefaller, bland annat, olämpligt att nu återupptaga nämnda förordnings föreskrifter angående väljande af visst antal suppleanter, utan torde det kunna öfverlämnas åt vederbörande valkorporation att bestämma detta antal, liksom det torde saknas fog för att utse suppleanter för annan tidsperiod än de ordinarie ledamöterna.

Hvad beträffar de gjorda anmärkningarna mot de sakkunniges förslag i fråga om valbarhet till ledamot af skolstyrelsen, så torde det icke kunna förnekas, att det naturliga vore, att åtminstone samma omständigheter, som grunda obehörighet att vara stadsfullmäktig, ägde motsvarande inverkan i afseende å ledamotskap af folkskolestyrelse. De sakkunniges förslag i denna del är emellertid affattadt i öfverensstämmelse med den lydelse, gällande lag i ämnet för Stockholm på Riksdagens initiativ erhållit. Det synes mig dock uppenbart olämpligt, att exempelvis en person, som blifvit satt under förmyndare eller afträdt sin egendom till konkurs, skulle det oaktadt såsom ledamot af folkskolestyrelse kunna deltaga i förvaltningen af de ofta nog betydande belopp, som skulle komma att gå genom skolstyrelsens händer. Ett dylikt förhållande, som säkerligen i hufvudstaden med dess vakna allmänanda icke gärna är tänkbart, skulle dock i ett mindre utveckladt samhälle kunna inträffa. Jag har därför trott mig i det nu framlagda förslaget böra föreslå vissa inskränkningar i fråga om behörighet att vara ledamot i skolstyrelse. Ifrågasättas kunde ju, om icke härvid borde upptagas alla de inskränkande bestämmelser, som i kyrkostämmoförordningen meddelats i afseende å valbarhet till skolrådsledamot, men då af skäl, som jag förut anfört, inskränkningen i fråga om den, som är oberättigad att deltaga i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut, bör bortfalla, samt stadgandet i kyrkostämmoförordningen om obehörighet

§ 5.

för den, som tillhör kyrkoförsamlingens redovisningsskyldiga och aflönade betjänte, numera med stigande allmänbildning och intresse särskildt i undervisningsfrågor icke torde böra bibehållas, har jag stannat vid att i det framlagda förslaget upptaga allenast de obehörighetsgrunder, som finnas stadgade beträffande ledamotskap i stadsfullmäktige.

§ 6. Anmärkningen mot den föreslagna bestämmelsen, att ordförande och vice ordförande skola utses för hvarje kalenderår, synes mig icke synnerligen vägande. Visar en person sig duglig som ordförande, blir han med all sannnlikhet år efter år omvald, och den önskade kontinuiteten kommer då att utaf sig själf inträda.

I mom. 2 af den föreslagna paragrafen har af skäl, som förut anförts, intagits ett stadgande därom, att ledamot, som är främmande trosbekännare eller som anmält sig till utträde ur svenska kyrkan, icke må deltaga i öfverläggning och beslut rörande kristendomsundervisningen.

Hvad angår förslaget om rätt för skolstyrelsen att i en del uppräknade fall öfverlämna sin beslutanderätt åt delegerade eller nämnder, synes denna bestämmelse, såsom ock från flera håll anmärkts, vara af beskaffenhet att väcka vissa betänkligheter. Det kan ju utan tvifvel befaras, att, åtminstone i de större samhällena med en af ett jämförelsevis stort antal edamöter sammansatt folkskolestyrelse, denna med en dylik anordning kommer att sönderfalla uti flera hvar för sig verkande afdelningar utan att sambandet dem emellan uppehålles annorledes än till formen, och att i följd häraf ärendenas behandling kommer att sakna den mångsidighet, som man kunde hafva rätt att fordra. Å andra sidan torde det, särskildt inom större folkskolestyrelser, vara mindre lämpligt att för smärre frågor af ringa vikt och hvilkas afgörande på visst sätt är på förhand gifvet, sammankalla hela styrelsen.»

En bestämmelse liknande den här sist ifrågasatta beträffande öfverstyrelsen ör Stockholms stads folkskolor föreslogs vid 1908 års Riksdag och vann Riksdagens bifall, hvarefter därom utfärdats lag den 29 juni 1908. Det har således visat sig ett bestämdt behof af en dylik bestämmelse, och jag anser mig därför icke böra motsätta mig det förslag, som de sakkunnige härutinnan framlagt. Detsamma har dock blifvit något inskränkt till sin omfattning äfvensom förtydligadt i afseende å bestämmelsen om åtgärder mot »vanartade skolbarn». Det framgår nämligen, att med detta uttryck afsetts endast åtgärder, som enligt folkskolestadgan kunna vidtagas. Till undvikande af att folkskolestyrelsen i sin helhet skulle komma att förlora ledningen i afseende å de underlydande nämndernas åtgöranden, har jag uti sista stycket af paragrafen föreslagit, att de af nämnderna företagna åtgärder skola för

styrelsen anmälas, hvarjämte jag genom att i närmast föregående stycke af paragrafen omförmäla, att äfven folkskolestyrelsen tillkommande barnavårdsärenden kunna handläggas af särskild nämnd, velat utmärka, att äfven af sådan nämnd vidtagna åtgärder skola för styrelsen anmälas.

Innehållet i §§ 7—10, motsvarande §§ 7—10 i de sakkunniges förslag, *§§ 7—10.* återfinnes i hufvudsak uti kyrkostämmoförordningen. De i nämnda förslag vidtagna ändringarna äro mestadels af redaktionell art. Invändningen, att ordföranden icke kan i större städer personligen utföra det arbete, som enligt § 9 i de sakkunniges förslag påförts honom, är visserligen i sig befogad, men denna invändning träffar äfven nuvarande bestämmelser i § 31 kyrkostämmoförordningen. I den mån ordförandens arbetsbörda blir för stor, torde stadsfullmäktige icke underlåta att bevilja medel till erforderliga biträden, och den af mig förslagna lydelsen af hithörande bestämmelser för också tanken närmare på en sådan lösning af frågan.

Såsom jag förut nämnt hafva anmärkningar framställts mot de sak- *§ 11.* kunniges förslag i § 11 mom. 1, att skolstyrelsen skall intaga till stadsfullmäktige enahanda ställning, som åt de af fullmäktige utsedda förvaltande verk och styrelser, hvar inom sitt område, finnes anvisad. Det har erinrats, att dessa verk och styrelser kunde intaga en olika ställning gent emot stadsfullmäktige, och att den föreslagna bestämmelsen äfven i öfrigt vore otydlig.

Genom det stadgande, hvarom jag under § 3 i lagförslaget hemställt, har emellertid den ställning, folkskolestyrelsen skulle komma att intaga gent emot stadsfullmäktige, blifvit närmare angifven. Härutöfver torde allenast erfordras bestämmelser angående redovisning och revision af de medel, som af folkskolestyrelsen omhänderhafts, och har jag härutinnan trott mig lämpligen kunna föreslå enahanda anordning, som i § 71 mom. 2 i förordningen om kommunalstyrelse i stad fastslagits beträffande redovisning och revision af särskilda utaf staden tillsatta styrelsers förvaltning.

De sakkunnige hafva utelämnat alla bestämmelser om sättet för an- *§ 12.* förande af besvär mot skolstyrelsens beslut, liksom dylika bestämmelser ej heller finnas i lagen angående folkskoleväsendet i Stockholm eller i instruktionen för öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor, detta tydligen beroende därpå, att vid tiden för dessa författningas tillkomst äfven kyrkostämmoförordningen saknade bestämmelser om anförande af besvär mot skolråds beslut. Jag erinrar emellertid om att denna brist numera blifvit afhjälpt genom lagen den den 29 juni 1908. Folkskolestyrelsen torde i hufvudsak i förevarande hänseende intaga samma ställning som

skolråd. I föreliggande lagförslag bör därför göras en hänvisning till hvad om besvär öfver skolråds beslut är stadgadt, dock med viss inskränkning. Hvad som blifvit föreslaget rörande beräknande af besvärstid vid klagan öfver skolråds beslut kan nämligen icke gärna tillämpas på besvär öfver folkskolestyrelses beslut. Jag har i stället hemställt, att, i öfverensstämmelse med bestämmelse i folkskolestadgan för Stockholm rörande klagan mot öfverstyrelsens beslut, tiden för besvärs anförande mot folkskolestyrelses beslut skall räknas från den dag underrättelse om beslutets meddelande anslagits hos styrelsen eller beslutet delgifvits den klagande, den dagen likväl oräknad.

§ 13. Jag har funnit lämpligt att först efter bestämmelserna om den nya styrelsen för skolväsendet upptaga de af dettas öfverflyttande på den borgerliga kommunen föranledda stadganden, som de sakkunnige i sitt förslag upptagit i § 2. Dessa bestämmelser äro i hufvudsak hämtade från Stockholmslagen.

Hvad *mom. 1* angår har, som det synes, med fog anmärkts mot de sakkunniges förslag härutinnan, att en annan uppgörelse rörande församlingarnas här ifrågavarande egendom och medel än den lagförslaget uppställer såsom regel i särskilda fall kunde befinnas lämplig, hvarför stadgandet icke borde göras ovillkorligt. Med anledning häraf har införts en bestämmelse, som innefattar rätt för Eders Kungl. Maj:t att på vederbörandes framställning ordna dessa förhållanden efter omständigheterna.

Vidare har i fråga om *mom. 2* erinrats, dels att äfven andra beslut än de, som röra aflönings- och pensionsförhållanden, kunna vara lika berättigade till det här afsedda skyddet, dels ock att hela bestämmelsen är öfverflödig. Båda anmärkningarna torde hafva sin riktighet. Bestämmelsen i fråga finnes emellertid i Stockholmslagen. Borttagande af densamma ur föreliggande lagförslag skulle kunna föranleda misstydningar, hvarför stadgandet, som ju icke kan vålla någon skada, ansetts böra bibehållas.

I afseende å såväl mom. 2 som mom. 3 hafva behöfliga redaktionsförändringar vidtagits.

Beträffande *mom. 3* vill jag slutligen erinra om den mot de sakkunniges förslag härutinnan gjorda anmärkningen, att död mans vilja skulle kunna lägga hinder i vägen för att skolstyrelse trädde i stället för skolråd i fråga om dispositioner och testamentsanslag. Denna anmärkning synes mig hvila på en missuppfattning af den föreslagna bestämmelsens innebörd. Den nya skolstyrelsen, som öfvertager det gamla skolrådets åligganden, är, sakligt sedt, ingen ny institution utan samma myndighet som skolrådet, om än under en ny benämning. Och något hinder torde därför icke finnas för att skolstyrelsen utan vidare öfvertager de disposi-

tioner och testamentsanslag, som ställts under skolrådets vård. Då bestämmelsen i fråga emellertid är öfverflödig, har jag låtit densamma utgå ur det omarbetade förslaget.

§ 14, motsvarande i de sakkunniges förslag § 12, har lämnats orubbad. Jämväl *öfvergångsbestämmelserna* hafva något jämkats och förtydligats, hvarjämte dit öfverflyttats den af de sakkunnige inne i lagtexten under § 5 i deras förslag införda bestämmelsen om särskildt tillvägagångssätt vid val första gången af ledamöter i folkskolestyrelsen. *§ 14. Öfvergångsbestämmelserna.*

Jag vill härefter med några ord beröra den framkomma, men i lagförslaget icke upptagna frågan om de kyrkliga myndigheternas ställning till de borgerliga myndigheterna, stadsfullmäktige och folkskolestyrelsen, i frågor rörande folkskoleväsendet. Det har anmärkts, att visserligen ingen ändring föreslagits i den biskop och domkapitel enligt folkskolestadgan åliggande skyldighet att hafva uppsikt öfver folkskoleundervisningen, men att medel saknades för dessa myndigheter att göra sin vilja gällande. Jag kan icke inse, att denna anmärkning är befogad. Den saknar till en början verklig praktisk betydelse, då ju den föreslagna lagen endast lärer komma att tillämpas i större stadssamhällen, där, efter hvad erfarenheten visat, ett ingripande ofvanifrån sällan eller aldrig är af behofvet påkalladt. Därtill kommer, att liksom biskop och domkapitel förut kunnat till skolråden i städerna inkomma med lämpliga erinringar och föreläggande i afseende å skolväsendet, så torde samma makt tillkomma biskop och domkapitel gent emot de blifvande folkskolestyrelserna. Några särskilda bestämmelser till tryggande af de kyrkliga myndigheternas rätt i detta afseende anser jag därför icke vara erforderliga.

I samband härmed vill jag uttala min anslutning till de sakkunniges mening rörande det mindre lämpliga att i detta sammanhang införa en bestämmelse om rätt för skolstyrelsens ordförande och vederbörande folkskoleinspektör att deltaga i stadsfullmäktiges förhandlingar rörande skolfrågor.

Enligt det genom min försorg omarbetade förslaget till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer finnas däri intagna eller särskildt åberopade de bestämmelser i kyrkostämmoförordningen, som skulle äga någon betydelse för ifrågavarande städers folkskoleväsen. Någon särskild hänvisning till denna förordning erfordras därför ej i nämnda lag. Däremot torde i kyrkostämmoförordningen böra omnämnas, att särskilda bestämmelser äro gifna rörande vården af folkskolans angelägenheter i vissa städer, och föreslår jag därför ändring i sådant syfte uti § 1 i samma förordning. *Kyrkostämmoförordningen.*

I sammanhang härmed torde böra erinras om vissa bestämmelser i nämnda förordning, hvilka afse vården om de enligt det föreliggande förslaget hos den kyrkliga kommunen kvarblifvande församlingsbiblioteken. Enligt § 22 tillhör det skolrådet att, därest särskild styrelse för församlingsbibliotek ej finnes utsedd, handhafva förvaltningen och vården af sådant bibliotek, och enligt § 21 må, där kyrkostämma finner sådant lämpligt, för förvaltning och vård af församlingsbibliotek utses särskild styrelse. I de städer, som blifva underkastade bestämmelserna i den nu föreslagna lagen, kommer skolrådets betydelse att upphöra. Det torde vid sådant förhållande utan ändring i kyrkostämmoförordningen falla af sig självt, att, därest i sådan stad finnes församlingsbibliotek, för dess förvaltning och vård utses en särskild styrelse.

Med åberopade af hvad jag sålunda i fjol anförde vidhåller jag min ståndpunkt i de nu berörda hänseendena.

Vid behandlingen af § 1 i förslaget till lag angående folkskoleväsendet omnämnde jag den ändring, som af detta förslag påkallades i 2 § af lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn.

Jag tillåter mig nu erinra om att enligt propositionen i förevarande ämne till 1908 års Riksdag med anledning af framställning från öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor föreslogs en sådan ändring af nyssnämnda lagrum, att hvad som stadgades om rätt för folkskolestyrelse, som vore barnavårdsnämnd, att utse särskild delegation för behandling af barnavårdsärenden skulle komma att gälla äfven Stockholm.

Lagutskottet, som ju afstyrkt Eders Kungl. Maj:ts förslag till lag om folkskoleväsendet i vissa städer, fann vid sådant förhållande, att förslaget till ändring af barnavårdslagen såsom beroende af den förra lagen icke kunde i oförändradt skick tillstyrkas. Utskottet framlade därför ett förslag till sådan ändring af 2 § i barnavårdslagen, att ofvanberörda bestämmelser om en särskild delegation för behandling af barnavårdsärenden komme att gälla endast för Stockholm. Detta förslag blef af Riksdagen bifallet och är sedermera af Eders Kungl. Maj:t upphöjdt till lag.

Emellertid torde det ju blifva nödvändigt, att, därest förslaget till lag om folkskoleväsendet i vissa städer vinner Riksdagens godkännande, äfven barnavårdslagen undergår ändring i öfverensstämmelse med det för 1908 års Riksdag framlagda förslaget.»

Departementschefen hemställde härefter, att ifrågavarande tre lagförslag måtte genom nådig proposition föreläggas Riksdagen till antagande.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder lämna bifall; och skulle till Riksdagen aflåtas proposition i ämnet af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Seth Flodin.

Bilagor.

Sakkunniges förslag

till

Lag angående folkskoleväsendet i vissa städer.

Med ändring af hvad i andra författningar kan finnas stridande mot här nedan meddelade föreskrifter förordnas som följer:

§ 1.

I stad, där stadsfullmäktige finnas och Konungen på framställning af vederbörande därom förordnat, skola folkskoleundervisningen och dithörande anstalter jämte församlingsbibliotek, hvilka kunna bestå af eller i sig innefatta skolbibliotek, samt uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn utgöra en för hela staden gemensam angelägenhet, hvilken staden såsom kommun har att genom stadsfullmäktige vårda; skolande i följd häraf kostnaderna för dessa ändamål beslutas och utgöras på sätt om kommunalutskylder är stadgadt.

§ 2.

1. Där denna lag träder i tillämpning, öfvertager staden omedelbart de rättigheter, stadens församling eller, där dessa äro flera, stadens församlingar gemensamt hafva till egendom och medel, som anslagits till eller användas för folkskoleundervisningen och öfriga i § 1 omförmälda ändamål, samt ikläder sig skyldighet att fullgöra de förbindelser i fråga om dessa angelägenheter, för hvilka församlingen eller församlingarna gemensamt häfta.

2. De före nyssnämnda tidpunkt i vederbörlig ordning fattade beslut rörande aflönings- och pensionsförhållanden skola äga samma giltighet, som om besluten fattats af stadsfullmäktige.

3. Angående dispositioner och testamentsanslag med afseende å de i § 1 omförmälda ändamål, hvilka före angifna tidpunkt blifvit eller därefter blifva ställda under förvaltning af styrelse för folkskolan, gäller hvad särskildt är eller varder stadgadt med den ändring, att skolstyrelse, hvarom nedan sägs, inträder i skolråds ställe.

§ 3.

Folkskoleundervisningen i stad, som i § 1 afses, ordnas enligt en af Konungen utfärdad särskild stadga.

§ 4.

Närmaste vården af folkskoleväsendet i stad, där denna lag äger tillämpning, handhafves af en skolstyrelse.

§ 5.

Där ej för särskild stad Konungen annorlunda förordnat, utgöres skolstyrelsen af stadens kyrkoherde eller, där flera kyrkoherdar finnas, af den bland dessa, vederbörande domkapitel utser, samt ett jämnt antal af minst åtta och högst tjugo andra ledamöter, hvilka utses till hälften af stadsfullmäktige och till andra hälften å kyrkostämma med församlingen i staden eller, där kyrkoförsamlingarna äro flera, å gemensam kyrkostämma med dessa.

Stadsfullmäktige bestämma antalet ledamöter i skolstyrelsen, och skola de ledamöter, hvilka väljas af stadsfullmäktige, utses bland stadens vid fullmäktigeval röstberättigade inbyggare, som uppnått tjugofem år, samt de, hvilka väljas å kyrkostämma, bland de å kyrkostämman röstberättigade, som uppnått tjugofem års ålder.

Då domkapitlet utser ledamot i skolstyrelsen, gäller valet för fyra år i sänder.

Val till öfriga ledamöter i skolstyrelsen skola likaledes afse en tid af fyra år, dock att halfva antalet af dessa ledamöter, eller. om detta icke är jämnt, det antal, som är närmast under hälften, utträder efter lottning vid slutet af andra året ifrån det denna lag vunnit tillämpning. Afgår vald ledamot under den tid, för hvilken han blifvit utsedd, väljes annan ledamot för den tid, som återstått för den afgångne.

Stadsfullmäktige och kyrkostämma må jämväl, om de så finna erforderligt, hvar för sig utse suppleanter i skolstyrelsen till halfva det

antal, som motsvarar de af dem utsedda ledamöterna eller, då antalet af dessa icke är jämnt, till det antal, som är närmast öfver hälften. I afseende å valbarhet till suppleant gäller hvad om ledamot är stadgadt. Tjänstgöringstid för suppleant är två år.

Kvinna, som blifvit utsedd till ledamot eller suppleant i skolstyrelsen, äger att när som helst afsäga sig uppdraget.

§ 6.

Skolstyrelsen, som inom sig utser ordförande och vice ordförande för hvarje kalenderår, sammanträder på ordförandens kallelse, så ofta han det nödigt finner eller då minst halfva antalet af ledamöterna därom gör framställning.

Ärende må icke företagas till afgörande, därest icke mer än hälften af ledamöternas hela antal är tillstädes, dock att skolstyrelsen äger att åt särskilda inom densamma utsedda delegerade eller nämnder öfverlämna att i enlighet med de föreskrifter, som af skolstyrelsen meddelas, med skolstyrelsens rätt fatta beslut i frågor om beviljande af tjänstledighet åt lärare, om förordnande af vikarier för dessa, i ärenden, som röra tillämpning på enskilda fall af bestämmelser antagna af skolstyrelsen, om åtgärder mot vanartade skolbarn eller tredskande föräldrar och målsmän samt i sådana ärenden af ekonomisk natur, som skolstyrelsen finner vara af den beskaffenhet, att de lämpligen kunna af delegerade eller nämnd afgöras; börande dock, för att delegerades eller nämnds beslut skall vara bindande, minst tre hafva deltagit i beslutet och samtliga tillstädesvarande varit om beslutet ense.

Skolstyrelsen må ock åt särskilda delegerade eller särskild nämnd uppdraga att hafva den vård och förvaltning af församlings- och skolbibliotek, som eljest skulle tillkomma skolstyrelsen.

§ 7.

Vid val till ordförande och vice ordförande i skolstyrelsen samt, där så äskas, vid öfriga val sker omröstning med slutna sedlar, och lotten skiljer mellan dem, som erhållit lika antal röster.

I öfrigt verkställes omröstning öppet, och blifver den mening gällande, hvarom de flesta förena sig. Äro rösterna för olika meningar lika delade, gäller den mening, som af ordföranden biträdts.

§ 8.

Vid skolstyrelsens sammanträden föres protokoll, hvilket skall antingen genast eller sist vid nästa sammanträde justeras; dock kan, särskildt för hvarje gång, uppdragas åt två eller flera af ledamöterna att jämte ordföranden verkställa justeringen.

§ 9.

Skolstyrelsens ordförande ombesörjer med det biträde, som är ställdt till hans förfogande, skolstyrelsens skriftväxling, mottager alla till skolstyrelsen ställda skrifvelser och framställningar samt tillser, att räkenskaperna öfver de medel, som skolstyrelsen omhänderhar, ordentligt föras i enlighet med gifna föreskrifter. Han är ock skyldig vårda skolstyrelsens handlingar samt öfver dem hålla register.

§ 10.

Skolstyrelsen utser för hvarje kalenderår inom eller utom sig en kassaförvaltare.

§ 11.

1. Skolstyrelsen intager med afseende på handhafvandet af densamma tillhörande ärenden till stadsfullmäktige enahanda ställning, som åt de af fullmäktige utsedda förvaltande verk och styrelser, hvar inom sitt område, finnes anvisad.

2. Skolstyrelsen tillsätter och afskedar folkskollärare äfvensom öfriga lärare vid de under dess förvaltning stående skolor.

3. Beträffande skolstyrelsens åligganden och verksamhet skola, utom föreskrifterna i denna lag, lända till efterrättelse bestämmelserna uti den i § 3 omförmälda stadga samt i tillämpliga delar, hvad som finnes föreskrifvet om skolråd i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 och i andra allmänna författningar.

§ 12.

För Stockholms stad gäller hvad särskildt är stadgadt.

Dennå lag träder i kraft den 1 januari 19.....

Från och med det år, då denna lag för någon stad träder i tillämpning, skall skolstyrelsen hafva den sammansättning, som af denna lag betingas, i följd hvaraf val till ledamöter skola ske före nästföregående årets utgång.

Skolväsendets räkenskaper för sistberörda år granskas enligt förut gällande bestämmelser.

Folkskollärartjänst, som är förklarad ledig, då denna lag träder i tillämpning, tillsättes i dittills stadgad ordning.

Sakkunniges förslag

till

Lag om ändrad lydelse af § 2 i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende forsummade barn den 13 juni 1902.

§ 2.

I hvarje — utgör skolstyrelse.

I stad, där folkskoleväsendet handhafves af stadsfullmäktige, äger skolstyrelse, som är barnavårdsnämnd, utse inom sig minst fem ledamöter att handlägga i denna lag afsedda ärenden, dock att framställningar till stadsfullmäktige skola afgöras af skolstyrelsen.